

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLER ARASI AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNİN EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE
ETKİLERİ: KONYA İLİ ÖRNEĞİ**

Maide Nur AKİN

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Ocak 2023**

COVID-19 PANDEMİ DÖNEMİNİN EŞLER ARASINDAKİ İLİŞKİYE ETKİLERİ:
KONYA İLİ ÖRNEĞİ

Maide Nur AKİN

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinler Arası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurhan ÜNÜSAN

Konya
Ocak 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

17 Ocak 2023

Maide Nur AKIN

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Nurhan ÜNÜSAN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

17 Ocak 2023

Maide Nur AKİN

TEŐEKKÖR

Tez çalıőmamda desteği ve katkıları için tez danıőmanım Prof. Dr. Nurhan ÖNÖSAN'a, Hayatın her bÖlÖmÖnde destekleyen ve bunu her zaman hissettiren canım anne ve babama, varlığıyla hayatıma neőe katan canım oğluma, Onu tanıdığımdan bu yana her konuda beni destekleyen, cesaretlendiren ve tez çalıőmamda yardımlarını esirgemeyen eőim Abdulfettah AKİN'e teőekkÖrleri bir borç bilirim.

29 Aralık 2022

Maide Nur AKİN

ÖZET

Maide Nur AKIN

COVID-19 Pandemi Döneminin Eşler Arasındaki İlişkiye Etkileri: Konya İli Örneği

Yüksek Lisans

Konya, 2023

2019 yılının son aylarında Çin’de yayılmaya başlayan COVID-19 salgını, Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak tanımlanmış ve tüm dünyada günlük hayattaki akışı değiştiren büyük problem haline gelmiştir. COVID-19 salgını ile birlikte bütün dünyada hayat akışını değiştirerek kısıtlamalar getirmiş, hayatın pek çok alanında aksaklıklara sebebiyet vermiştir. COVID-19 pandemisi; bireyler, aileler, toplumlarda olumlu ve olumsuz sonuçlar meydana getirmiştir. Hayatın normal seyrini değiştiren ve etkileyen bu nedenlerden dolayı evli bireylerde farklı tepkiler ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye birçok etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Literatür incelendiğinde; bu konuda pek çok çalışma yapılmadığı tespit edilmesinden dolayı eşlerin COVID-19 pandemi öncesi ilişkileri ve COVID-19 pandemi sonrası ilişkileri incelenip tezin amacının COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisini incelemek olarak şekillendirilebileceğine kanı getirilmiştir. Araştırmada nicel araştırma türünden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Gönüllü olarak araştırmada yer alacak bireylere araştırma hakkında bilgi verildikten sonra iki bölümden oluşan veri toplama aracı uygulanmıştır. Veriler ‘*Kişisel Bilgi Formu*’ ve ‘*Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeği*’ kullanılarak ulaşılmıştır. Çalışmanın evreni, Konya ilinde yaşayan evli bireyler arasından rastgele seçilerek oluşturulmuştur. Çalışmaya katılan gönüllü bireylere dijital platformlar ile ulaşılmış ve verilerin istatistiksel analizleri Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS) 20.0 kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analiz kısmında; Kolmogrov Smirnov ve Shapiro Wilks testi analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, evlilik uyum ölçeği alt boyutları tamamı eşlerin pandemi öncesi ve pandemi sonrasında ilişkileri anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Evlilik uyum alt ölçeği olan evlilikte doyum, evlilikte iletişim, evlilikte empati ve kök aile ilişkileri pandemi sonrasında anlamlı derecede düşüş göstermiştir.

Anahtar Kelimeler

COVID-19, Pandemi, Evlilik, Evlilik Uyumu, İlişki, Konya,

ABSTRACT

Maide Nur AKIN

The Effects Of The COVID-19 Pandemic Period on the Relationship Between Spouses:

The Case of Konya

Master's

Konya, 2023

The COVID-19 epidemic which has started to spread in China in the last months of 2019 was identified as a pandemic by the World Health Organization and brought along a major problem that changed the flow of daily life all over the world. The COVID-19 pandemic has changed the flow of life all over the world, brought restrictions, and caused disruptions in many areas of life. The COVID-19 pandemic has caused positive and negative consequences for individuals, families and societies. These causes that has changed and affected the normal course of life have led to different reactions in married individuals. Within this context, COVID-19 pandemic process has many effects on the relationship between spouses. The literature scan reveals that there are not many studies on this subject; therefore, it has been concluded that the relationship of the spouses before and after the COVID-19 pandemic may be reviewed, and the aim of the thesis may be shaped as examining the effect of the COVID-19 pandemic process on the relationship between the spouses. A survey model, which is one of the quantitative research types, was used in the research. After providing information about the research to the individuals who have participated in the research voluntarily, a data collection tool consisting of two parts was implemented. The data were obtained using the "*Personal Information Form*" and the "*Near East Marriage Adjustment Scale*". The universe of the study was created by randomly selecting among married individuals living in Konya. Volunteers participating in the study were accessed through digital platforms and statistical analyzes of the data were obtained by using the Social Sciences Statistics Package Program (SPSS) 20.0. The Kolmogorov Smirnov and Shapiro Wilks tests were used in the data analysis. According to the results of the research, all the sub-dimensions of the marital adjustment scale showed a significant difference in the relationships of the spouses before and after the pandemic. Marriage satisfaction, marital communication, marital empathy, and root family relationships, which are marital adjustment subscales, decreased significantly after the pandemic.

Keywords

COVID-19, Pandemic, Marriage, Marriage Adjustment, Relationship, Konya,

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Alt Problemi	2
1.3. Araştırmanın Amacı	2
1.4. Araştırmanın Önemi	2
1.5. Araştırmanın Varsayımları	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.7. Tanımlar	4
2. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELİ	5
2.1. COVID-19 Pandemisi	5
2.2. COVID-19 Pandemisinin Etkileri	6
3. EVLİLİK.....	9
3.1. Evlilik Tanımı.....	9
3.2. Evlilik Uyumu	10
3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler	12
4. YÖNTEM.....	14
4.1. Araştırmanın Modeli	14
4.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	14
4.3. Veri Toplama Aracı.....	14
4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	14
4.3.2. Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeği	15
4.4. İstatiksel Analiz.....	15
5. BULGULAR.....	17
5.1. Demografik Bilgilerin Dağılımı	17

5.2. Evlilikte Uyumun Cinsiyete Göre Değişimi	19
5.3. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Cinsiyete Göre Değişimi.....	20
5.4. Evlilikte Uyumun Yaş Gruplarına Göre Değişimi	20
5.5. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Yaş Gruplarına Göre Değişimi	21
5.6. Evlilikte Uyumun Evlilik Yaşına Göre Değişimi.....	22
5.7. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Evlilik Yaşına Göre Değişimi.....	23
5.8. Evlilikte Uyumun Eğitim Durumuna Göre Değişimi.....	24
5.9. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Eğitim Durumuna Göre Değişimi.....	25
5.10. Evlilikte Uyumun Eş Eğitim Durumuna Göre Değişimi.....	27
5.11. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Eş Eğitim Durumuna Göre Değişimi.....	27
5.12. Evlilikte Uyumun Gelir Durumuna Göre Değişimi	28
5.13. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Gelir Durumuna Göre Değişimi	29
5.14. Evlilikte Uyumun Evlilik Süresine Göre Değişimi	30
5.15. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Evlilik Süresine Göre Değişimi	32
5.16. Evlilikte Uyumun Evlilik Türüne Göre Değişimi	33
5.17. Pandemi Sonrası Evlilikte Uyumun Evlilik Türüne Göre Değişimi	34
5.18. Evlilikte Uyumun Çocuk Sayısına Göre Değişimi.....	35
5.19. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Çocuk Sayısına Göre Değişimi.....	36
5.20. Evlilikte Uyumun Aile Türüne Göre Değişimi	37
5.21. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Aile Türüne Göre Değişimi	38
5.22. Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Çalışma Durumuna Göre Değişimi.....	38
5.23. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Çalışma Durumuna Göre Değişimi	39
5.24. Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Eş Çalışma Durumuna Göre Değişimi	40
5.25. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Eş Çalışma Durumuna Göre Değişimi	41
5.26. Evlilikte Uyumun Pandemi Döneminin Etkisine Göre Değişimi	42
5.27. Evlilik Uyum Ölçeğinin Pandemi Öncesi ve Pandemi Sonrası Karşılaştırması.....	44
6. TARTIŞMA	45
7. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	49
KAYNAKLAR	53
ÖZGEÇMİŞ	59

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Demografik bilgilerin dağılımı	17
Tablo 2. Evlilikte uyumun cinsiyete göre değişimi	19
Tablo 3. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun cinsiyete göre değişimi	20
Tablo 4. Evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi	20
Tablo 5. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi	21
Tablo 6. Evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi	22
Tablo 7. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi	24
Tablo 8. Evlilikte uyumun eğitim durumuna göre değişimi	25
Tablo 9. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun eğitim durumuna göre değişimi	26
Tablo 10. Evlilikte uyumun eş eğitim durumuna göre değişimi	27
Tablo 11. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun eş eğitim durumuna göre değişimi	28
Tablo 12. Evlilikte uyumun gelir durumuna göre değişimi	29
Tablo 13. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun gelir durumuna göre değişimi	30
Tablo 14. Evlilikte uyumun evlilik süresine göre değişimi	31
Tablo 15. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun evlilik süresine göre değişimi	32
Tablo 16. Evlilikte uyumun evlilik türüne göre değişimi	33
Tablo 17. Pandemi sonrası evlilikte uyumun evlilik türüne göre değişimi	34
Tablo 18. Evlilikte uyumun çocuk sayısına göre değişimi	35
Tablo 19. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun çocuk sayısına göre değişimi	36
Tablo 20. Evlilikte uyumun aile türüne göre değişimi	37
Tablo 21. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun aile türüne göre değişimi	38
Tablo 22. Evlilikte uyumun pandemi dönemindeki çalışma durumuna göre değişimi...	39
Tablo 23. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun pandemi dönemindeki çalışma durumuna göre değişimi	40
Tablo 24. Evlilikte uyumun pandemi dönemindeki eş çalışma durumuna göre değişimi	41
Tablo 25. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun pandemi dönemindeki eş çalışma durumuna göre değişimi	42
Tablo 26. Evlilikte uyumun pandemi döneminin etkisine göre değişimi	43
Tablo 27. Evlilik uyum ölçeğinin pandemi öncesi ve pandemi sonrası karşılaştırması .	44

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Çin’de meydana gelip dünya geneline kısa sürede yayılan ve bu nedenle Dünya Sağlık Örgütü (2020) tarafından 11 Mart’ta COVID-19, pandemi ilan edilmiştir. COVID-19 pandemisi yaşamın pek çok alanını etkilemiş ve değişimler meydana getirmiştir. Bu salgının değişimleri olan ekonomik ve sosyal yapıda değişimler, aile ve evliliği etkileyerek ilişkilerinde değişim yaşamalarına yol açmıştır. Pandemi sürecinin karmaşıklığı bireylerin ilişkiler üzerinde hassas ve zayıf olmasına sebep olarak yıkıcı etkisiyle değişimler meydana getirmiştir (Knoster, Howard, Goodboy, & Dillow, 2020).

COVID-19 salgınının önlenmesi için alınan temel strateji; sosyal hayatın kısıtlanması ve bireylerin fiziksel yakınlığının azaltılması olmuştur. Fakat günlük hayatta oluşan değişimler, bireyleri biyopsikososyal anlamda bütüncül olarak olumsuz etkilemiştir. Bu sebeple, COVID-19 salgını döneminde ölüm kaygısı ve salgına yakalanmanın yanı sıra günlük hayatta oluşan kısıtlamalar, ekonomik sorunlar, iş yerlerinin kapatılması ve sosyal destek mekanizmasının kaybı sonucunda insanlar sadece fiziksel boyutta etkilenmemiş bunun yanında sosyal, ekonomik ve ruhsal olarak da etkilenmiştir. Salgın sürecinde oluşan stres, ruhsal ve ekonomik sıkıntılar, depresyon gibi sıkıntılara yol açarak aile bireylerini ve evlilik birlikteliğini etkilemiştir (Alfawaz, ve diğerleri, 2021).

Ancak COVID-19 pandemi sürecinde uygulanan sosyal izolasyonun aile ve evlilik hayatında yalnızca olumsuz etkilere yol açmadığı, ailede ilişkilerinin güçlenmesine ve paylaşımlarının artarak evlilik doyumunu artırdığına vurgu yapılmıştır (Cao, ve diğerleri, 2020).

Sonuç olarak; COVID-19 pandemisi küresel boyutta zararlara yol açmakla kalmamış bununla birlikte mikro düzeyde aileler, eşler, çocuklar bazında da sorunlar meydana getirmiştir. Bu bağlamdan yola çıkarak COVID-19 pandemi döneminin eşler üzerinde ilişkiye etkileri neler olduğunu inceleyerek, pandemi öncesi ve sonrası aralarındaki ilişkiyi nasıl etkilediğini değerlendireceğiz.

1.2. Araştırmanın Alt Problemi

1. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile yaş gruplarında farklılaşmakta mıdır?
2. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile eğitim durumu durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
3. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile ekonomik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
4. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile evlilik süresi durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
5. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile evlilik şekli durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
6. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile çocuk sahibi olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
7. COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkisi ile bu süreçte evde kalma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
8. COVID-19 pandemi sürecinin eşlere etkisi ile COVID-19 pandemi döneminin hissettirdiği duygulara göre farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, COVID-19 pandemi sürecinin öncesinde ve sonrasında eşler arasındaki ilişkinin ne derece değişkenlik gösterdiğini ve bu değişkenliğin sebepleri araştırılıp incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

COVID-19 pandemisinin bireyler üzerinde pek çok etkisi olduğu araştırmacıların dikkatini çekmiştir. COVID-19 pandemisi döneminde yaşamın birçok alanında değişimler meydana gelmiştir. Bu değişken süreçte ekonomik ve sosyal alanda oluşan değişimler arkadaş, eş ve aile ilişkilerinde de değişimler meydana gelmesine sebep olmuştur. Pandeminin getirisi olan belirsizlik insanlar arasındaki ilişkiyi kırılgan hale getirmesi sonucuyla yıkıcı bir etki hali göstermeye başlamıştır (Knoster, Howard, Goodboy, & Dillow, 2020).

COVID-19 pandemi sürecinde günlük hayatımızda alınan maske, mesafe ve hijyen önlemleriyle neredeyse bütünüyle yaşamımızı değiştirmiştir. Bir arada yaşayan aile üyelerinin, kısıtlı alan içerisinde daha fazla zaman geçirmesine sebep olmuştur. Birlikte aynı ortamda daha fazla zaman geçiren aile üyeleri arasında çeşitli sorunlar ve değişimler gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu nedenle pandemi sürecinden, aile içi ilişkiler de payını almıştır. Bu sürecin meydana getirdiği maddi sıkıntılar, sağlık kaygıları ve aile rutin yaşamında meydana gelen değişimler, ailede alışılmış olan sisteme bazı değişimler getirmiş, ev ve iş hayatının iç içe geçmesi aile içinde ilişkisel sınırların değişmesine neden olmuştur. Gerçekleşen bu değişimler, aile yaşantısındaki ilişkilerde yeni yapılandırmayı beraberinde getirmiştir (Çetin & Aral, 2022, s. 81).

COVID-19 pandemi sürecinin, çift ilişkilerini ve aile yapısını derinden etkilediğini gösteren olgulara rastlanması nedeniyle Türkiye’de COVID-19 pandemi sürecinin aile içinde eşlerin ilişkilerine etkisinin nasıl olduğunun ortaya konulması önem kazanmıştır. Bu noktadan hareketle bu çalışma, COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasındaki ilişkiye etkilerini ortaya konulmasını amaçlamıştır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Bu çalışmada katılımcılar, ‘Kişisel Bilgi Formu’ ve ‘Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeğini’ bütün maddeleri nesnel ve içten şekilde cevaplandırdıkları,
2. Kullanılan istatistiksel analizlerin araştırmanın amacına ve sonuçlarının tespit edilmesine uygun olduğu temel varsayımlardır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma verileri, katılım sağlayan evli bireylerden elde edilen bulgular ile sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılan katılımcıların Konya ilinde yaşayan evli bireylerden edilen veriler ile sınırlıdır.
3. Araştırmada katılımcıların, kadın ve erkek katılımcı sayılarının birbirine yakın sayıda olması araştırmanın sınırlılığdır.
4. Araştırma uygun örnekleme yöntemi seçilmiş 200 bireyle sınırlıdır.
5. Araştırma verileri, araştırmada kullanılan ölçek ve kişisel bilgi formunda sorulan sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır.

6. Araştırma verileri COVID-19 pandemi sürecinden sonra 10.11.2022 ile 10.12.2022 tarihleri arasında toplanan veriler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Pandemi: Kültürel ve sosyal anlamda toplumları, küresel boyutta da dünyayı tesir altına alan ve önlem alınması gerektiren bir durum olarak tanımlanır (Bjorkdhal & Carlsen, 2019).

COVID-19: Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19), ilk olarak Çin'in Vuhan Eyaleti'nde 2019 aralık ayının sonlarında solunum yolu belirtileri (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020'de tanımlanan bir virüstür (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2022).

Evlilik: Kadın ve erkeğin ilişkisini meşru bir temele dayandıran, bu ilişkiyi toplumun kabul etmesi ve onaylaması sebebiyle toplumsal bir ilişki olma özelliğini taşıyan ve ailenin varlığının devamlılığını sağlayan bir kurumdur (Tarhan, 2018).

Evlilik uyumu: Eşlerin ilişkileri hakkında iyi inanışlara sahip olma, birbirlerine karşı güzel hislere ve düşüncelere sahip olma, sorunlarını çözebilme yeteneğine ve ortak ilgi alanına sahip olma, iletişimlerini doğru kurabilme durumudur (Şafak Öztürk & Arkar, 2014, s. 17).

2. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELİ

2.1. COVID-19 Pandemisi

Koronavirüs salgını (COVID-19) 2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan eyaletinde başlamıştır. Sonrasında dünya genelinde salgın haline gelerek Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ, 2020) tarafından Mart 2020'de pandemi ilan edilmiştir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2022).

2019 Aralık ayında Çin'de bulunan Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde yer alan deniz ürünleri ve hayvan pazarları çevresi içerisinde sebebi belirsiz olan zatürre vakaları bildirilmeye başlanmıştır. Etimolojik olarak yeni olan şiddetli bir Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS) olma olasılığı üzerine durulmuş ve yeni bir koronavirüs türünün tanımlanması konusunda araştırmalar yapılmıştır. SARS-CoV-2 etkileri saptanan COVID-19 olarak adlandırılan bir klinik hastalığın 2002-2003 yıllarında bir salgına neden olan SARS-CoV ile benzerlik göstermektedir (Lake, 2020).

COVID-19' a yakalandıktan sonra yaklaşık 3-7 gün içerisinde ateş ile başka belirtilerin oluşmasıyla çıktığı belirlenmiştir. En fazla rastlanan belirtiler, kuru öksürük, ateş, halsizlik olmakla birlikte; boğaz ve kas ağrıları, burun tıkanıklığı gibi semptomlarda daha az rastlanmaktadır. Bu semptomlara ilave olarak, çarpıntı, baş ağrısı ishal, kusma, bir başka problem olarak görülebilmektedir. Çalışmalarda COVID-19'a yakalanmış bireyler incelendiğinde, virüsün vücuttaki hücrelerde tahribata neden olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 nedeniyle vefat eden hastaların çoğunda miyokardiyal, endotel hücre tahribatları meydana geldiği belirlenmiştir (Gürel, 2020, s. 16).

COVID-19 hastalığının farklı klinik ve hızlı yayılışı panik ortamı oluşmasına neden olmuş ayrıca hastalığın yalnızca tıbbi boyutta olmadığı dini, ekonomik ve sosyokültürel etkilerinin de meydana geleceğini göstermiştir. Risk grupları arasında, şeker hastaları, diyabet, hipertansiyon hastaları, kalp yetmezliği, obezite, kronik böbrek rahatsızlıkları gibi hastalıklara sahip olan bireyler olarak gösterilmektedir. Hastaneye yatan hasta oranlarına bakıldığında yaşlı ve orta yaş nüfusun daha fazla mortalite oranına sahip oldukları görülmüş ve bunun nedeninin organizmanın yaşlandıkça daha çok kronik rahatsızlığa sahip oldukları gösterilmiştir (Altın, 2020).

Ülkeler, virüsün yayılmasını engellemek, pandeminin etkilerini en aza indirmek ve halk sağlığını korumak için katı sosyal izolasyon tedbirleri almak durumunda kalmışlardır. Bireysel şekilde alınması gereken tedbirleri; gönüllü karantina uygulamaları, sosyal mesafe, evden çalışmak, sokağa çıkma yasaklarına uymak, hijyene dikkat etmek şeklinde sıralanmıştır (WHO, 2020).

COVID-19, 21. yüzyıldaki tüm insanların problemi haline gelmiş ve hastalıkla verilen mücadeleler bireylerin alışkanlıklarını farklılaşmasına neden olmuştur. Karantina, sosyal mesafe, dezenfektan ve maske gibi konuları gündeme getirmiş ve toplumsal hayatın sınırlandırılması ve bireylerin gündelik yaşamındaki değişikliğe gitmek durumunda kalmıştır (Karagöz, 2020, s. 56).

Dünya genelini kısa sürede etkisi içine alan ve hızla yayılan COVID-19 pandemisi, birey, aile ve toplumları çok farklı boyutlarda etkilemiş ve etkisi halen devam etmektedir.

2.2. COVID-19 Pandemisinin Etkileri

COVID-19 Pandemisinin bireyler üzerindeki etkileri; toplumun bağışıklık düzeyine, bireylerin yaşam alışkanlıklarına, iş ve günlük yaşamlarında bulunan risk faktörlerine, sosyoekonomik düzeylerine, ülkelerin sunduğu sağlık hizmetlerine, iklim özelliklerine göre değişim gösterebilmektedir (Şeker, Özer, Tosun, Korkut, & Doğrul, 2020).

COVID-19 salgını, yaygın olan tüm ülkelerde ekonomik ve sosyal yaşam düzenini alt üst etmiş, devletleri çeşitli tedbirler almak durumunda bırakmıştır. Pandemi sürecini denetim altında almak ve halkın sağlık durumunu korumak için sosyal izolasyon kuralları ile sınırlandırmalar getirilerek, seyahatleri yasaklamak, okulları kapatmak, uzaktan çalışma imkanlarının sağlanması gibi farklı önlemler gerçekleştirilmiştir. Bu önlemler insanların çalışma ve günlük hayatında fazla bir etkide bulunurken toplumsal neticelerinden farklı yanı sıra bireylerin zorlu ekonomik şartlarla karşılaşmasına neden olmuştur (Türk, Ak Bingöl, & Ak, 2020).

Dünyada gerçekleştiği gibi Türkiye’de de bu süreci kontrol altına alabilmek ve sürecin etkilerini azaltmak için maske, sosyal mesafe, izolasyon ve iş yerlerinin kapatılması gibi önlemler alınmıştır. Sektörlerdeki iş gücünün azaltılması iş yaşamında kayıplarına

sebepe olmuştur. Okullar kapanmış eğitim alanında da aksaklıklar ortaya çıkmıştır (Nicola, ve diğerleri, 2020).

Pandemi sürecinin halihazırda var olan ruhsal bozuklukları ortaya çıkardığı veya yenilerine zemin oluşturduğu bildirilmiştir. Salgının toplumda sadece çaresizlik hissine ve hasta olma korkusuna yol açmadığına bunun yanında getirilen uygulamalar, karantina ve izolasyon gibi önleyici çalışmalar ile yaşamın kısıtlanma durumunun ruhsal yönden etkileri geçmiş zamanda Sars ve H1N1 salgınlarında gözlenmiştir. Salgın sürecinde belli başlı somatik belirtiler, depresyon, sağlık anksiyetesi, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve psikoz gibi ruhsal bozuklukların meydana gelebileceği de gözlenmiştir. Çin’de gerçekleşen çalışmalarda COVID-19 pandemisi uyku bozukluğu, anksiyete ve depresyon yaşayan kişilerin sayısında büyük artış meydana geldiği gözlenmiştir. Geçmiş pandemi süreçlerinde gerçekleşen çalışmalarda hastalığa bağlı tehdit düşüncesinin anksiyete bozukluğuna eğilimli olan kişilerde önleyici davranışlarının oldukça arttırdığı gözlenmiştir (Karataş, 2020).

COVID-19’un yayılmasını kontrol altında tutabilmek için alınan tedbirlerden biri olan izolasyonun sağlanmasıdır. Pandeminin yayılması konusunda engelleyici olan bu uygulama, sosyal yaşamda ise ilişkileri zayıflatarak güçleştirmiş ruh sağlığı açısından sorun teşkil edecek unsur olabilmektedir. Sosyal bağların, kişiler için biyopsikososyal yönden önemli bir gereksinim hali olduğu söylenmektedir. Bu nedenle izolasyon süresince sosyal yaşamdaki bağların zayıflaması, kişilerin psikolojik iyi olma haline olumsuz olarak yansımaktadır. Pandemi Yayılımının engellenmesi için yapılan “evde kal” çağrısının kişilerin fiziksel sağlığının korunması yönünden önem taşıdığı ancak ekonomik ve psikolojik anlamda sarsıcı etkileri olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar evde kalma durumunun ekonomik, depresyon, yalnızlık ve sağlık kaygıları hissini artırmakta olduğunu belirtilmiştir. Farklı perspektifler ile incelendiğinde ise karantina uygulamaları ve sosyal izolasyon aile ile geçirilen zamanı artırdığı gözlemlenmiştir (Aşkın, Bozkurt, & Zeybek, 2020).

Salgın nedeniyle sosyal yaşantıdan uzak kalmak, insan ilişkilerinde yalnızlaşmaya ve kopmalara sebep olurken, tükenmişlik, kaygı, travma ve çeşitli birçok sıkıntılar artarak psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Pietrabissa & Simpson, 2020).

COVID-19 salgını sebebiyle duygusal açıdan etkilenmiş kişi sayısı, enfekte olup fiziksel şekilde etkilenenlerin sayısından daha fazladır. Buna rağmen bireylerin pandemi süreciyle ilgili baş etme eylemleri arasında en az yaygın olanı, ruh sağlığı açısından yardım alma arayışı olduğu görülmüştür (Taylor, ve diğerleri, 2020).

Sosyal izolasyon, bireyleri sadece fiziksel şekilde değil duygusal olarak da sevdiği kişilerden uzaklaştırmıştır. Sosyal izolasyonun temel amacının duygusal olmadığı fiziksel bir ayrılık olduğu ihmal edilmiştir. Enfeksiyona maruz kalma korkusu, bireyin toplumdan uzaklaşması ve soyutlanmasına neden olmuştur. İzolasyon ve karantina tedbirleri, COVID-19 pandemisinin birçok olumsuz etkileriyle mücadele eden bireylerin yalnız kalma durumuna neden olmuştur. Yalnızlık durumu sosyal izolasyonun en somut belirtisini oluşturmuştur (Banerjeehttps & Rai, 2020).

Diğer yandan tartışma, şiddet veya farklı sorunlara sahip olan çiftlerde ve ailelerde; salgınla değişime uğrayan yaşam şartları ile birlikte, madde ve alkol, ilaç kullanma, stres unsurlarında artma, sosyal ilişkilerde azalması nedenleriyle aile içi şiddet ve sorun ortamı oluşturmaktadır (Koçak & Harmancı, 2020). Aile içi şiddetin sebebi; istismara maruz kalmanın artması, ekonomik stres, pandeminin belirsiz yapısı ve destek alternatiflerinin yok olması gibi çeşitli öğelerle ilgilidir (Peterman, ve diğerleri, 2020).

COVID-19 pandemisinin oluşturduğu belirsizliklerin birleşimi, ekonomik ve sağlık refahı olumsuz etkilemiştir. Kişi kendisinin ve sevdiklerinin sağlığının olumsuz etkilenmesi durumu altında olduğunu görmüş, aynı zamanda günlük yaşam rutinlerde oluşan değişiklikler, ailesinden ve çevresindeki kişilerden ayrı kalma, günlük temel ihtiyaçların giderilmesin de yaşanan sorunlar, maaş kesintisi, okulların kapatılması, seyahat yasağı ve sosyal izolasyon gibi sorunlar psiko-sosyal stresi etkenleri, bireyin içinde bulunduğu duygu durum düzeyleri üzerinde bir baskı yaratmıştır (Choi, Hung Hui, & Fai Wan, 2020).

3. EVLİLİK

3.1. Evlilik Tanımı

İnsan yapısı gereği ihtiyaç duyduğu konulardan olan toplum içerisinde var olması ve yaşamayı sürdürmesi olmuştur. Toplumda yaşamaya ve tutunmaya çalışan birey, sosyal yaşamda farklı birliktelikler ile var olmaya çalışmıştır. Bunlardan biri olan birliktelik yolu da evliliğdir. Milattan öncesi yıllardan günümüze gelen, erkek ile kadının bir araya gelerek oluşan evlilik yaşamı ailenin temelini oluşturmaktadır (Şener, 2002).

Evliliğin farklı kültürlerde ve evrensel düzeyde rastlanması, toplumda evliliğin farklı işlevleri yerine getirmesinden dolayı gerçekleşmektedir. Bireyler için evlilik psikolojik, biyolojik ve sosyal motivasyonları bir arada barındırmaktadır. Aynı mekân ve zaman paylaşan iki bireyin bir araya gelmesi ile oluşan bu sistem, tarafların fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik açıdan ihtiyaçlarını giderecek ortam oluşturmaktadır (Canel, 2007, s. 413).

Evlilik kurumu, insan yapısından kaynaklı üç ayrı motivasyona dayanmaktadır:

- Biyolojik motivasyon; uzun süre birlikte olmak, karşı cinse duyulan hazzı ve korunma arzudur.
- Psikolojik motivasyon; karşı cinsin sevgisine, beğenisine, arzusuna, tercihinine sahip olmak ve çocuklarıyla beraber yaşamaya duyulan haz ve itimattır.
- Sosyal motivasyon; sosyal yaşamın beklentilerine, toplumda kabul gören değerler yapısına uyum sağlayarak sahip olunan itibar hazzı ve itimattır (Boran, 2003).

Sosyal adımların en büyüklerinden biri olarak görülen evlilik, toplumlara göre farklılık gösterse de bütün toplumlarda değerini geçmişten günümüze kadar korumuş ve önemli bir yere sahip olmuştur. Evlilik ve evlenme kararı bireylerin yaşamlarını değiştirmesi nedeni ile önemli bir konu olup ailenin temelini oluşturan bu konu hakkında hem akademik hem de toplum açısından üzerinde durulan bir konu olmuştur (Tarhan, 2018, s. 13-14).

Evlilik, evlenen bireylere karı ve koca rolü yüklemektedir. Çifte yüklenen bu rollerin getirdiği sorumluluklarla birlikte hayatlarını bir arada devam ettirmektedirler. Evlilik,

çiftlere kanun ve yasalarında koruduğu ilişki sunmaktadır. Evlilik ilişkisinde diğer bir adım da çocuk sahibi olmaktır. Çiftlerin edindiği yeni sorumluluk ve roller bireylerin çevreleriyle olan ilişkilerini de etkilemektedir (Erdoğan, 2007).

Toplumda kadın ve erkek bireyler evlenmeden önce ayrı bireyler olarak kabul görmektedir. Evlilik sonrası erkek ve kadın bireyler beraber ortak hayata başlamaktadırlar. Böylece iki ayrı ve farklı ortamda yaşamış erkek ve kadın bireyler birlikte var olma durumunu başlatmış olmaktadır. Evlilik birliği ile ben yaşantısından biz yaşantısına geçmektedirler. Evlilikte bireylerin çoğunluk algısı, biz benliği olmuştur. Eşlerin oluşturduğu biz benliği sonucunda beraber varoluş yaşantısı meydana gelmektedir (Özügürlü, 2016, s. 54-55).

Evlilik aile kurmayı ve türlerinin devamını ilerletmek için iki insanın kalıcı olarak beraberlik hali ile bir araya geldikleri, eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı sorumlulukları beraber üstlendikleri, birbirleri ile etkileşim ve bağlılık içerisinde olan tüm dünya tarafından kabul edilmiş bir kurum olarak tanımlanmıştır (Rodoplu, 2019, s. 10-11).

Evlilik yalnızca iki kişinin birbirine bağlanmasıyla değil, çevre ve ailelerin de yani toplumun etkileri ile değişip şekillenmektedir. Evlilik uyumu, “farklı kişiliğe sahip çiftlerin, ortak bir hedefe ulaşmak ve mutluluğu bulmak için bir bütün olarak eşlerin birbirlerini bütünü ile tamamlaması” olarak da tanımlanmaktadır (Şener & Terzioğlu , 2008).

3.2. Evlilik Uyumu

Eşlerin birbiriyle etkileşim halinde olan, aileyi ve evliliği ilgilendiren konularda ortak fikir alabilen ve sorunlarını çözüme kavuşturan eşlerin evlilikleri, uyumlu evlilik olarak kabul edilmektedir. Ayrıca evlilik uyumu, eşlerin uyumlu beraberliklerinin sonucu olarak evlilik yaşamındaki mutluluğu ve memnuniyeti de tanımlamaktadır (Erbek, Beştepe , Akar, Eradamlar, & Alpkan, 2005, s. 40).

Erkek ve kadının aralarındaki ilişkiyi anlama biçimleri, duygusal ve cinsel yönden tatmin olup olmadıkları, beklentileri karşılayıp karşılayamadıkları gibi değişkenler ve kavramlar, evlilik uyumu çerçevesinde ele alınmaktadır (Suğur & Cangöz, 2016).

Evlilik uyumu, evlilik yaşamını bütün yönleri ile etkilemektedir. Evli bireylerin bir arada yaşayabilme becerileri, ekonomik, kültürel, bireysel ve sosyal yönden aralarında denge sağlayabilmeleri, evliliklerinde mutsuz ya da mutlu olarak değerlendirilmesi konusunda önemli bir faktör olmuştur (İlericiler, 2015).

Evlilik bireylerin ilişkisinin uyumlu olması, evlilik doyumu ve mutluluğuna etki etmekle birlikte diğer değişkenlerle beraber güçleşen sosyoekonomik koşulların karşısında çiftlerin ruhsal açıdan durumlarının korunmasını sağlamaktadır (Sardoğan & Karahan, 2005).

Çiftlerin evlilik ilişkilerinde yakalamış oldukları uyuma bağlı şekilde meydana gelen evlilik tatmini ve mutluluğu, insan yaşamında önemli bir yeri olup eşlerin psikolojik sağlığını da etkilemektedir. Bozulmaya başlayan evlilik uyumu, eşleri ve çocuklarını olumsuz etkileyerek aile hayatında krize dönüşebilmektedir. Uyumlu evlilik ilişkisi, eşlerin evlilik doyumu ve mutluluğunu etkilerken, aile yaşamında diğer problemlerle gittikçe zorlaşan yaşam koşulları karşısında çiftlerin psikolojik sağlığını olumlu olarak etkilemektedir (Sardoğan & Tarhan, 2005).

Evli bireylerin benzer ya da farklı özelliklere sahip oldukları için aralarındaki ilişkiyi birçok yönde etki etmektedir. Bu sebeple çoğu insan çatışmaların yaşanmadığı mutlu bir ilişki yaşayıp sürdürebilmek için kültürel ve sosyal açıdan kendilerine benzer yönleri ve özellikleri olan kişilerle evlenme eğilimi içinde olmuştur. Çünkü özellikleri benzer olan eşlerin, ilgi ve değer alanlarını paylaşmaları ve ihtiyaçlarını karşılamaları yüksek olduğu ve bununla beraber çatışmanın da daha az olduğu belirtilmiştir (Çelik, 2015, s. 6).

Evlilik uyumu, sürekli ve aktif gelişerek değişen bir süreci göstermektedir. Evlilik uyumu söz konusu edildiğinde, çiftlerden birinin yaşamı konusundaki öznel fikirlerinin aksine, çift olarak beraber yaşadıkları etkileşimler hakkında bilgi edinmekteyiz. Evlilik uyumu; çiftler arası iletişim, karşılıklı etkileşim, evlilikteki konular hakkında fikir birliği oluşturma, çatışma çözme gibi boyutlarla ölçülebilmektedir (Geçioğlu, 2019).

Evlilik uyumu; eşlerin birbirlerinin amaçlarını, ilgilerini, yaşama bakış açılarını paylaşmalarını, amaçlarını ve ilişkiden aldıkları doyum seviyesine ilişkin değerlendirmektedir (Yeşilyaprak, 2003).

3.3. Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik problemlerine yol açan etkenlerin incelenmesinde, evlilik uyumunun hem çiftin kendi aralarında hem de dışarıdaki diğer bireylerle ilişkilerinde belirleyici olmasının giderek önem kazanması nedeniyle sıklıkla üzerinde durulan değişkenlerden biri olduğu görülmektedir (Fidanoğlu, 2007).

Evlilik üzerinde eşlerin davranış ve duygularının etkin olduğu kadar, evlilik yaşamının içerisinde bulunduğu toplum ve çevrenin de evlilik birliğine etki etme oranı yüksek olmaktadır. Bütün bu etmenler evliliğin doyumuna ve evlilik uyumuna etki etmektedir. (Buluş & Bağcı, 2016).

Demiray'ın (2006) yaptığı çalışmada evlilik uyumun demografik özellikler üzerinden ilişkisini yaş eğitim, çocuk sayısı, aile ziyareti, çalışma durumu, evlilik süreci, evlilik biçimi, aile tipi ve gelir düzeyi değişkenlerine yer vermiştir. Çalışmada 30-40 yaş arasındaki eşler evlilik uyumunun düşük olduğu bulunmuştur. Evlilik süresi 10-15 yıllar arasında evlilik uyumu düşük olup sonraki dönemlerde uyumun artmasıyla ilişkisi olduğu bulunmuştur. Erkeklerde aile ile görüşme sıklığı ve evli olma süresinin; kadınlarda yaş, kendi ailesi ile görüşme sıklığı ve evli olma süresi ile bir ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eşler arasındaki evlilik uyumunu en çok etkileyen faktörün “evliliğin nasıl gittiği”, en az etki eden faktörde evlenme şekli olarak belirtilmiştir. Günümüz yaşantısında yaşanan kültürel, sosyal ve ekonomik değişimler eşler arasındaki ilişkiyi etkileyerek eşlerin evlilik uyumunun sarılmasına ve evliliklerinde problem yaşanmasına yol açmaktadır (Akkaş, 2014).

Evlilik uyumu ile ilgili etkenlerden biri de evlenme şeklidir. Evlenme şekli, kültürden kültüre farklılıklar meydana geldiği görülmektedir. Batı toplumunda; yakınlığı, aşkı ve evlilikte eşitliği kabul görmüş evlenme türü daha yaygındır. Geleneksel değerlerine bağlı toplum olan doğu toplumlarında, ailelerin çocukları adına evlenecek kişiler, seçtikleri görücü usulü ve akran evliliği gibi bazı evlilik biçimleri bulunmaktadır. Evlilik uyumu, evlilik ilişkisinin zorunlu ve gönüllü niteliklerinin bir denge kurma halidir. Evliliğin tümüyle zorunlu ya da gönüllü bir ilişkiye dönüşse de evlilikte uyumun bozulması durumu sonucu, sorunların çıkması kaçınılmaz hale getirmektedir. Eşlerin evlilik uyumunu sağlamaları, evlenme biçimleri, aile yapısı ve çiftlerin evlilikte

geçirilen süreden etkilenmektedir. (Şendil & Korkut, 2008). Uyumu etkileyen bir diğer faktörde aile ve evliliğin tipi, eşin durumu, evliliğin nasıl gerçekleştiği, hamileliğin ve kontrollerine babanın eşlik etmesi, gebe kadına eşin desteği evlilik uyumunu olumlu bir şekilde etkilediği belirtilmektedir (Demirezen, 2016).

Evlilik uyumunun en belirleyici faktörlerinden biri de; çiftler arasında sağlıklı iletişim sağlanması olmuştur. Kurulan sağlıklı iletişim yolu ile çiftler, birbirlerine karşı toplumsal, cinsel, duygusal vb. taleplerini ve isteklerini ileterek, problemlerin fazla büyümeden ortadan yok olmasını sağlamayı mümkün hale getirebilmektedir. Eşlerin iletişim halinde olmaları, birbirlerinin istek ve beklentilerini öğrenerek uyumlu bir evlilik yürütülebilmelerini sağlamaktadır. Eşler birbirleri ile yetersiz iletişim halinde ise sorunları çözememeleri ve beklentileri sunamamalarından kaynaklı evliliklerinde uyum bozukluğu oluşmakta ve bu durum da evliliği sürdürmeyi güçleştirmektedir (Sağlam, 2016).

Bu uyumu etkileyebilecek faktörler; “bireysel faktörler (yaş, cinsiyet, evlilik sayısı, sağlık durumu, fiziki görünüş, ilk evlenme yaşı vb.)”, “aileye ait faktörler (evlilik biçimi, eşler arasındaki yaş farkı, eşle düşünce ve duygu paylaşımı, çocuk sahibi olup olmama, ailelerden sağlanan destek durumu, eşle ev işlerini paylaşma, cinsel yaşamdaki doyumları vb.)” ve “sosyoekonomik faktörler (gelirin yeterlilik düzeyi, ailenin aylık geliri, eşlerin gelire katkısı, bireylerin öğrenim durumu, eşlerin meslekleri, vb.)” olmak üzere üç şekilde gruplara ayrılmaktadır (Özgüven, 2000).

Özgüven (2001), kısaca evlilik uyumunu etkileyen faktörleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1. *“Anne-baba evliliğinin mutluluk derecesi,*
2. *Tanışma ve nişanlılık süresinin uzunluğu,*
3. *Cinsiyete bağlı rollerde yetişme derecesi,*
4. *Evliliğin arkadaşlar ve aile tarafından onaylanma derecesinin yüksekliği,*
5. *Nişanlılık ve evliliğin ilk dönemlerinde birbirine uyum sağlanabilmesi,*
6. *Etnik veya dini geçmişin ortaklığı,*
7. *Toplumsal statü ve eğitim düzeyinin yüksekliği,*
8. *Evlenme yaşı, çocukluk sırasında,*
9. *Anne-baba ile iyi ilişkiler içinde olmak gibi nitelik ve durumlar görülmektedir.”*

4. YÖNTEM

Bu bölüm; araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama süreci ve veri toplama araçlarıyla birlikte veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlerle ilgili bilgileri içermektedir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkiyel tarama modeline göre hazırlanmış ve düzenlenmiştir. Tarama modeli, iki ya da daha çok sayıda değişken arasında beraber değişimin varlığını belirleyen tarama yaklaşımına denmektedir. Bu tarama modelinde değişkenlerin, beraber değişip değişmediğine; değişim meydana gelmişse nasıl olduğu saptanmaya çalışılmaktadır (Kasar, 2011). Araştırmada, COVID-19 pandemi sürecinde eşler arasındaki ilişkiyi, bu ilişki düzeyinin evlilik uyumları ve demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlenmesi için nicel araştırma ve ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

4.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Konya ilinde yaşayan evli bireylerden oluşmaktadır. Örneklem grubu, basit rastgele örneklem metodu ile Konya ilinde yaşayan gönüllü evli bireylerden seçilmiştir. Bu doğrultuda araştırma örneklemini, araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu, farklı demografik özellikleri bulunan 122 kadın 78 erkek olmak üzere 200 evli bireye yöneltilmiştir.

4.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri elektronik tabanlı anket yöntemiyle 10.11.2022 ile 10.12.2022 tarihleri arasında elde edilmiştir. Bu araştırmada 'Kişisel Bilgi Formu' ve 'Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeği' kullanılmıştır.

4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan katılımcıların sosyodemografik özelliklerini tespit etmek için cinsiyet, yaşı, eğitim durumu, ekonomik durumu, kaç yıllık evli oldukları, kaç çocukları

oldukları, COVID-19 pandemi sürecinde evden kalma durumunda değişiklik olup olmadığı gibi sorular kapsamaktadır.

4.3.2. Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeği

Yakın Doğu Evlilik Uyum Ölçeği (YDEUÖ), Bayraktaroğlu ve arkadaşları tarafından (2017) oluşturulan 42 maddelik evli bireylerin birbirleri ile olan uyumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler; evlilik iletişimi 9 madde, evlilik doyum 16 madde, kök ailelerle ilişkiler 7 madde ve evlilikte empati 10 madde olmak üzere 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, sıklık kategorilerini belirten Her Zaman “4”, Çoğunluk “3”, Ara Sıra “2” ve Hiçbir Zaman “1” şeklinde dördümlük likert tipi düzenlenmiş ve puanlanmaktadır.

Faktör analizinin sonucunda toplam varyans %48,36 alt faktörlerde açıklanan toplam varyansın %32, %6.57, %5.17 ve %4.08’ini açıklamaktadır. Birinci faktörün yalnız başına açıkladığı varyansın yüksek çıkması, ölçeğin genel bir faktöre sahip olduğunun belirtisi olarak kabul gördüğünden, bu dört faktörün her birinin ayrı ayrı kullanılabilmesiyle birlikte, ölçeğin bütünü tek faktörlü olarak kullanılması uygun görülmüştür. Ölçeğin ilk yarı ve son yarı güvenilirlik testinde, ilk yarı ile son yarı arasındaki korelasyon 0.86, ilk yarı Croanbach alfa katsayısı .89, son yarı Croanbach alfa katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır.

4.4. İstatiksel Analiz

Araştırma kapsamında verilerin analizinde yorumlayıcı ve tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizler için Sosyal Bilimler İstatistik Paket Programı (SPSS) 20.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizleri %95 güven düzeyinde yapılmıştır.

Katılımcıların demografik bilgilerin dağılımı ve anket sorularına verilen cevapların dağılımı frekans analizi ile incelenmiştir. Evlilikte uyum ölçeği alt boyutlarının normal dağılıma uygunluğu Kolmogrov Smirnov ve Shapiro Wilks testi ile incelenmiş ve verilerin normal dağılıma uygun olduğu görülmüştür. Ölçek alt boyutlarının demografik bilgilere göre ortalamaları ve bu ortalamaların arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Ölçek alt

boyutlarının pandemi öncesi ve pandemi sonrası karşılaştırması ise bağımlı gruplarda t testi ile incelenmiştir. İstatistiksel anlamlılık $p < 5$ değeri verilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Demografik Bilgilerin Dağılımı

Katılımcıların demografik bilgilerinin dağılımı frekans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 1. Demografik bilgilerin dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	122	61,0
	Erkek	78	39,0
	Total	200	100,0
Yaş	23-30	37	18,5
	31-40	79	39,5
	41-50	64	32,0
	50+	20	10,0
	Total	200	100,0
Eğitim durumu	Ortaokul	24	12,0
	Lise	47	23,5
	Lisans	102	51,0
	Lisansüstü	27	13,5
	Total	200	100,0
Eş Eğitim Durumu	Ortaokul	22	11,0
	Lise	53	26,5
	Lisans	103	51,5
	Lisansüstü	22	11,0
	Total	200	100,0
Ekonomik Durum	Düşük	14	7,0
	Orta	161	80,5
	Yüksek	25	12,5
	Total	200	100,0

Cinsiyete göre dağılım incelendiğinde; kadınların oranı %61, erkeklerin oranı %39'dur. Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde 23-30 yaş grubu kişilerin oranı %18,5, 31-40 yaş grubu kişilerin oranı %39,5, 41-50 yaş grubu kişilerin oranı %32 olup 50+ üzeri kişilerin oranı %10'dur. Eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde ortaokul mezunu olanların oranı %12, lise mezunu olanların oranı %23,5, lisans mezunu olanların oranı %51 olup lisansüstü mezunu olanların oranı %13,5'tir. Eş eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde; eşi ortaokul mezunu olanların oranı %11, lise mezunu olanların oranı %26,5, lisans mezunu olanların oranı %51,5 olup lisansüstü mezunu olanların oranı %11'dir.

Tablo 1. Demografik bilgilerin dağılımı (devam)

		n	%
Evlilik Yaşı	20 yaş altı	25	12,5
	21-25 yaş arası	105	52,5
	26-30 yaş	56	28,0
	31-35 yaş	8	4,0
	36-40 yaş	3	1,5
	41 yaş ve üzeri	3	1,5
	Total	200	100,0
Evlilik Süresi	1-5 yıl	40	20,0
	6-10 yıl	48	24,0
	11-15 yıl	36	18,0
	16-20 yıl	21	10,5
	21 yıl ve üzeri	55	27,5
	Total	200	100,0
Evlilik Şekli	Akraba	17	8,5
	Görücü Usulü	82	41,0
	Aşk	86	43,0
	Mantık	15	7,5
	Total	200	100,0
Çocuk Sayısı	Yok	19	9,5
	Tek çocuk	39	19,5
	2 çocuk	79	39,5
	3 veya daha fazla	63	31,5
	Total	200	100,0
Aile yapısı	Çekirdek aile	139	69,5
	Geniş aile	61	30,5
	Total	200	100,0
COVID-19 Pandemi Sürecinde Evde Kalma Durumunuz?	Ev dışında çalışıyordum	74	37,0
	Sürekli evdeydim	126	63,0
	Total	200	100,0
COVID-19 Pandemi Sürecinde Eşinizin Evde Kalma Durumu?	Ev dışında çalışıyordum	89	44,5
	Sürekli evdeydim	111	55,5
	Total	200	100,0
COVID-19 Pandemi Döneminin Hissettiği Duygular	Hiç etkilenmedim	47	23,5
	Kaygılı	46	23,0
	Depresif	84	42,0
	Olumlu etkilendim	23	11,5
	Total	200	100,0

Evlilik yaşı dağılımı incelendiğinde 20 yaş altında evlenenlerin oranı %12,5, 21-25 yaş altında evlenenlerin oranı %52,5, 26-30 yaş altında evlenenlerin oranı %28 olup 31-35 yaşında evlenenlerin oranı %4, 36-40 yaşında evlenenlerin oranı %1,5, 41 yaş ve üzerinde evlenenlerin oranı %1,5'tir. Evlilik süresine göre dağılım incelendiğinde 1-5 yıl süre ile evli olanların oranı %20, 6-10 yıl süre ile evli olanların oranı %24, 11-15 yıl süre ile evli olanların oranı %18, 16-20 yıl süre ile evli olanların oranı %10,5, 21 yıl ve üzeri süre ile evli olanların oranı %27,5'tir. Evlilik şekline göre dağılım

incelendiğinde akraba ile evlenenlerin oranı %8,5, görücü usulü %41, aşk evliliği oranı %43, mantık evliliği yapanların oranı %7,5'tir. Katılımcılardan çocuğu olmayanların oranı %9,5, tek çocuğu olanların oranı %19,5, 2 çocuğu olanların oranı %39,5, 3 veya daha fazla çocuğu olanların oranı %31,5'tir. Aile yapısına göre dağılım incelendiğinde çekirdek aileye sahip olanların oranı %69,5, geniş aileye sahip olanların oranı %30,5'tir. Katılımcıların %37'si pandemi süresinde ev dışında çalışırken %63'ü sürekli evde olduğunu belirtmiştir. Pandemi sürecinde eşi sürekli evde çalışanların oranı %44,5, eşi sürekli evde olanların oranı %55,5'tir. Pandemi döneminin hissettirdiği duyguların dağılımı incelendiğinde hiç etkilenmeyenlerin oranı %23,5, kaygılı olanların oranı %23, depresif olanların oranı %42, olumlu etkilendiğini belirtenlerin oranı %11,5'tir.

5.2. Evlilikte Uyumun Cinsiyete Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 2. Evlilikte uyumun cinsiyete göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum	Kadın	122	56,80	9,10	6,068	0,015*
	Erkek	78	59,68	6,07		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Kadın	122	27,69	4,62	3,444	0,045*
	Erkek	78	26,53	3,81		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Kadın	122	31,33	3,96	0,115	0,735
	Erkek	78	31,14	3,54		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Kadın	122	28,47	3,65	1,167	0,281
	Erkek	78	27,92	3,17		
	Total	200	28,26	3,48		

Buna göre; evlilikte doyum ve evlilikte iletişim alt boyutlarının cinsiyete göre değişimi anlamlı iken ($p < 0,05$), diğer alt boyutların cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Erkeklerin evlilikte doyum düzeyi kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek iken, kadınların evlilikte iletişim düzeyi erkeklerden anlamlı derecede daha yüksektir.

5.3. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Cinsiyete Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin cinsiyete göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 3. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun cinsiyete göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Kadın	122	41,96	5,37	0,476	0,491
	Erkek	78	42,45	4,03		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Kadın	122	27,42	4,97	6,028	0,015*
	Erkek	78	25,78	3,93		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Kadın	122	30,07	4,09	1,267	0,262
	Erkek	78	29,42	3,68		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Kadın	122	14,48	2,55	0,394	0,531
	Erkek	78	14,27	2,02		
	Total	200	14,40	2,35		

*p<0,05

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; evlilikte iletişim alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken (p<0,05), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Kadınların pandemi sonrası evlilikte iletişim düzeyi erkeklerden anlamlı derecede daha yüksektir.

5.4. Evlilikte Uyumun Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin yaşa göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 4. Evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Evlilikte Doyum	23-30	37	56,76	8,81	0,430	0,032*
	31-40	79	56,33	7,54		
	41-50	64	59,11	8,97		
	50+	20	59,40	6,70		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	23-30	37	28,32	5,21	1,279	0,283
	31-40	79	27,25	3,59		
	41-50	64	26,91	4,85		
	50+	20	26,20	3,47		
	Total	200	27,24	4,35		

Tablo 4. Evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi (devam)

Evlilikte Empati	23-30	37	28,30	4,01	1,222	0,003*
	31-40	79	29,04	3,60		
	41-50	64	33,89	4,17		
	50+	20	33,35	2,56		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	23-30	37	28,27	4,31	0,928	0,428
	31-40	79	27,91	3,36		
	41-50	64	28,33	3,39		
	50+	20	29,35	2,28		
	Total	200	28,26	3,48		

* $p < 0,05$

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte doyum ve evlilikte empati alt boyutlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p < 0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 41-50 ve 50+ yaş grubu kişilerin evlilikte doyum ve evlilikte empati düzeyi 23-30 ve 31-40 yaş grubu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

5.5. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Yaş Gruplarına Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin yaşa göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 5. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>f</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum (P.S)	23-30	37	43,65	5,10	1,899	0,131
	31-40	79	42,25	4,46		
	41-50	64	41,48	5,49		
	50+	20	41,10	3,51		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	23-30	37	28,54	4,90	2,377	0,041*
	31-40	79	26,49	4,16		
	41-50	64	26,45	5,41		
	50+	20	25,70	2,34		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	23-30	37	31,24	3,67	2,066	0,106
	31-40	79	29,56	3,79		
	41-50	64	29,50	4,45		
	50+	20	29,20	2,76		
	Total	200	29,82	3,94		

Tablo 5. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun yaş gruplarına göre değişimi (devam)

Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	23-30	37	14,22	2,96	1,281	0,282
	31-40	79	14,66	2,47		
	41-50	64	14,45	2,02		
	50+	20	13,55	1,23		
	Total	200	14,40	2,35		

* $p < 0,05$

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre pandemi sonrasında evlilikte iletişim alt boyutunun yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p < 0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte iletişim alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 23-30 yaş grubu kişilerin evlilikte iletişim düzeyi diğer yaş gruplarından anlamlı derecede daha yüksektir.

5.6. Evlilikte Uyumun Evlilik Yaşına Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin evlilik yaşına göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 6. Evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>f</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum	20 yaş altı	25	56,56	7,69	1,161	0,330
	21-25 yaş arası	105	57,34	8,81		
	26-30 yaş	56	59,09	6,59		
	31-35 yaş	8	57,25	10,24		
	36-40 yaş	3	65,33	7,64		
	41 yaş ve üzeri	3	62,33	7,51		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	20 yaş altı	25	26,64	4,70	0,949	0,049*
	21-25 yaş arası	105	27,36	4,38		
	26-30 yaş	56	27,16	4,17		
	31-35 yaş	8	30,63	4,14		
	36-40 yaş	3	30,67	5,03		
	41 yaş ve üzeri	3	30,00	3,46		
	Total	200	27,24	4,35		

Tablo 6. Evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi (devam)

Evlilikte Empati	20 yaş altı	25	31,08	3,86	1,343	0,248
	21-25 yaş arası	105	31,32	3,70		
	26-30 yaş	56	31,00	3,72		
	31-35 yaş	8	30,00	4,66		
	36-40 yaş	3	35,33	5,13		
	41 yaş ve üzeri	3	34,33	3,51		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	20 yaş altı	25	27,08	4,27	1,323	0,256
	21-25 yaş arası	105	28,47	3,34		
	26-30 yaş	56	28,29	3,31		
	31-35 yaş	8	27,50	3,59		
	36-40 yaş	3	31,67	1,53		
	41 yaş ve üzeri	3	28,67	3,79		
	Total	200	28,26	3,48		

*p<0,05

Evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi incelendiğinde; evlilikte iletişim alt boyutunun evlilik yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p<0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte iletişim alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 31-35, 36-40 ve 41 yaş ve üzeri evlenenlerin evlilikte iletişim düzeyi 20 yaş ve altı, 21-25 yaş ve 26-30 yaş grubunda evlenenlerin iletişim düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

5.7. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Evlilik Yaşına Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin evlilik yaşına göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 7. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun evlilik yaşına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	20 yıl	25	41,96	5,00	0,699	0,625
	21-25 yıl	105	41,97	5,02		
	26-30 yıl	56	42,61	4,10		
	31-35 yıl	8	40,25	7,69		
	36-40 yıl	3	45,67	5,86		
	41 yıl ve üzeri	3	43,00	4,36		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	20 yıl	25	27,04	4,83	0,922	0,468
	21-25 yıl	105	26,75	4,68		
	26-30 yıl	56	26,82	4,48		
	31-35 yıl	8	24,13	5,54		
	36-40 yıl	3	30,00	3,61		
	41 yıl ve üzeri	3	28,67	3,79		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	20 yıl	25	29,88	3,59	0,953	0,448
	21-25 yıl	105	29,90	4,10		
	26-30 yıl	56	29,86	3,76		
	31-35 yıl	8	27,13	4,12		
	36-40 yıl	3	32,00	4,36		
	41 yıl ve üzeri	3	30,33	3,21		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	20 yıl	25	15,08	2,66	1,549	0,176
	21-25 yıl	105	14,10	2,21		
	26-30 yıl	56	14,59	2,37		
	31-35 yıl	8	14,50	2,27		
	36-40 yıl	3	13,33	0,58		
	41 yıl ve üzeri	3	16,67	4,04		
	Total	200	14,40	2,35		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin evlilik yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı yaşlarda evlenenlerin evlilikte uyum düzeyi ölçeği alt boyutları aynı seviyededir.

5.8. Evlilikte Uyumun Eğitim Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 8. Evlilikte uyumun eğitim durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	Ortaokul	24	56,92	9,16	2,032	0,111
	Lise	47	56,81	9,18		
	Lisans	102	59,26	7,00		
	Lisansüstü	27	55,70	8,95		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Ortaokul	24	26,88	4,59	2,099	0,102
	Lise	47	27,15	4,80		
	Lisans	102	27,81	3,83		
	Lisansüstü	27	25,52	4,89		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Ortaokul	24	32,13	3,83	1,860	0,138
	Lise	47	30,49	4,38		
	Lisans	102	31,63	3,51		
	Lisansüstü	27	30,41	3,52		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Ortaokul	24	27,83	4,48	0,466	0,706
	Lise	47	28,72	3,24		
	Lisans	102	28,22	3,35		
	Lisansüstü	27	27,96	3,46		
	Total	200	28,26	3,48		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre evlilikte uyum ölçeği alt boyutları eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin evlilik uyumu alt boyutları düzeyleri aynı seviyededir.

5.9. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Eğitim Durumuna Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 9. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun eğitim durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Ortaokul	24	41,83	5,10	2,166	0,093
	Lise	47	40,77	6,15		
	Lisans	102	42,91	4,26		
	Lisansüstü	27	41,96	4,10		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Ortaokul	24	27,58	4,60	3,177	0,025*
	Lise	47	26,19	5,50		
	Lisans	102	27,43	4,02		
	Lisansüstü	27	24,63	4,79		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Ortaokul	24	30,50	3,86	2,662	0,049*
	Lise	47	29,15	4,85		
	Lisans	102	30,35	3,59		
	Lisansüstü	27	28,33	3,03		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Ortaokul	24	14,29	2,71	0,262	0,852
	Lise	47	14,26	1,91		
	Lisans	102	14,40	2,57		
	Lisansüstü	27	14,74	1,87		
	Total	200	14,40	2,35		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analiz sonuçlarına göre; evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutlarının eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p<0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; Evlilikte iletişim alt boyutu için ortaokul ve lisans mezunlarının evlilikte iletişim düzeyi lisansüstü mezunlarından anlamlı derecede daha yüksektir. Evlilikte empati alt boyutu için; ortaokul ve lisans mezunu kişilerin evlilikte empati düzeyi lisansüstü mezunlarından anlamlı derecede daha yüksektir.

5.10. Evlilikte Uyumun Eş Eğitim Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin eş eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 10. Evlilikte uyumun eş eğitim durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	Ortaokul	22	56,05	10,06	1,733	0,162
	Lise	53	56,43	8,14		
	Lisans	103	59,12	6,78		
	Lisansüstü	22	57,82	11,20		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Ortaokul	22	26,91	4,46	0,775	0,509
	Lise	53	26,55	4,02		
	Lisans	103	30,53	4,22		
	Lisansüstü	22	31,82	5,56		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Ortaokul	22	31,77	4,39	1,938	0,125
	Lise	53	30,26	3,52		
	Lisans	103	31,45	3,61		
	Lisansüstü	22	32,23	4,37		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Ortaokul	22	28,68	3,86	1,864	0,137
	Lise	53	28,04	3,55		
	Lisans	103	27,95	3,33		
	Lisansüstü	22	29,77	3,35		
	Total	200	28,26	3,48		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre evlilikte uyum ölçeği alt boyutları eş eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin evlilik uyumu alt boyutları düzeyleri aynı seviyededir.

5.11. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Eş Eğitim Durumuna Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin eş eğitim durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 11. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun eş eğitim durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Ortaokul	22	41,00	5,49	2,717	0,046*
	Lise	53	40,85	5,11		
	Lisans	103	42,91	4,42		
	Lisansüstü	22	42,86	5,29		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Ortaokul	22	26,45	4,43	2,026	0,112
	Lise	53	25,57	4,89		
	Lisans	103	27,23	4,40		
	Lisansüstü	22	27,91	5,14		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Ortaokul	22	30,18	3,67	1,191	0,314
	Lise	53	29,02	4,17		
	Lisans	103	29,96	3,88		
	Lisansüstü	22	30,68	3,83		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Ortaokul	22	13,91	1,80	0,478	0,698
	Lise	53	14,58	2,64		
	Lisans	103	14,45	2,36		
	Lisansüstü	22	14,23	2,09		
	Total	200	14,40	2,35		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte doyum ölçeğinin eş eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken (p<0,05), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte doyum alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip kişilerin evlilikte doyum düzeyi ortaokul ve lise mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.12. Evlilikte Uyumun Gelir Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin gelir durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 12. Evlilikte uyumun gelir durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	Düşük	14	54,50	10,58	2,002	0,138
	Orta	161	57,91	7,86		
	Yüksek	25	59,92	8,23		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Düşük	14	25,21	3,91	1,663	0,192
	Orta	161	27,42	4,39		
	Yüksek	25	27,20	4,21		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Düşük	14	29,29	3,83	2,471	0,007*
	Orta	161	31,30	3,82		
	Yüksek	25	33,04	3,37		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Düşük	14	27,07	2,89	0,932	0,395
	Orta	161	28,38	3,54		
	Yüksek	25	28,12	3,35		
	Total	200	28,26	3,48		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte empati alt boyutunun gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken (p<0,05), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte empati alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; gelir düzeyi yüksek olanların evlilikte empati düzeyi gelir düzeyi düşük ve orta düzeyde olanlardan, gelir düzeyi orta düzeyde olanların evlilikte empati düzeyi gelir düzeyi düşük olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.13. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Gelir Durumuna Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin gelir durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 13. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun gelir durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Düşük	14	39,71	6,56	2,829	0,061
	Orta	161	42,14	4,73		
	Yüksek	25	43,56	4,51		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Düşük	14	23,79	5,66	3,343	0,037*
	Orta	161	26,93	4,57		
	Yüksek	25	27,48	4,12		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Düşük	14	27,00	3,49	3,975	0,020*
	Orta	161	30,01	3,82		
	Yüksek	25	30,16	4,47		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Düşük	14	14,21	3,17	0,165	0,848
	Orta	161	14,45	2,32		
	Yüksek	25	14,20	2,12		
	Total	200	14,40	2,35		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutlarının gelire göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken (p<0,05), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutları için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; orta ve yüksek gelir düzeyinde olan kişilerin evlilikte iletişim ve evlilikte empati düzeyi düşük gelir grubunda olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.14. Evlilikte Uyumun Evlilik Süresine Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin evlilik süresine göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 14. Evlilikte uyumun evlilik süresine göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	1-5 yıl	40	56,40	9,12	0,634	0,039*
	6-10 yıl	48	56,90	6,91		
	11-15 yıl	36	56,50	8,21		
	16-20 yıl	21	58,24	7,93		
	21 yıl ve üzeri	55	58,62	8,57		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	1-5 yıl	40	27,85	4,90	0,686	0,002*
	6-10 yıl	48	27,35	4,13		
	11-15 yıl	36	27,42	3,76		
	16-20 yıl	21	29,52	4,80		
	21 yıl ve üzeri	55	29,45	4,35		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	1-5 yıl	40	31,70	3,96	0,741	0,045*
	6-10 yıl	48	31,44	3,65		
	11-15 yıl	36	31,72	4,06		
	16-20 yıl	21	33,52	4,15		
	21 yıl ve üzeri	55	33,75	3,49		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	1-5 yıl	40	27,85	4,04	0,664	0,618
	6-10 yıl	48	28,42	3,65		
	11-15 yıl	36	27,86	3,30		
	16-20 yıl	21	27,90	3,56		
	21 yıl ve üzeri	55	28,80	2,97		
	Total	200	28,26	3,48		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre evlilikte doyum, evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutlarının evlilik süresine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; 16-20 yıl ve 21 yıl ve üzeri süre ile evli olanların evlilikte doyum, evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutlarının 1-5 yıl, 6-10 yıl ve 11-15 yıl süre ile evli olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.15. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Evlilik Süresine Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin evlilik süresine göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 15. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun evlilik süresine göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	20 yıl	25	41,96	5,00	0,699	0,625
	21-25 yıl	105	41,97	5,02		
	26-30 yıl	56	42,61	4,10		
	31-35 yıl	8	40,25	7,69		
	36-40 yıl	3	45,67	5,86		
	41 yıl ve üzeri	3	43,00	4,36		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	20 yıl	25	27,04	4,83	0,922	0,468
	21-25 yıl	105	26,75	4,68		
	26-30 yıl	56	26,82	4,48		
	31-35 yıl	8	24,13	5,54		
	36-40 yıl	3	30,00	3,61		
	41 yıl ve üzeri	3	28,67	3,79		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	20 yıl	25	29,88	3,59	0,953	0,448
	21-25 yıl	105	29,90	4,10		
	26-30 yıl	56	29,86	3,76		
	31-35 yıl	8	27,13	4,12		
	36-40 yıl	3	32,00	4,36		
	41 yıl ve üzeri	3	30,33	3,21		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	20 yıl	25	15,08	2,66	1,549	0,176
	21-25 yıl	105	14,10	2,21		
	26-30 yıl	56	14,59	2,37		
	31-35 yıl	8	14,50	2,27		
	36-40 yıl	3	13,33	0,58		
	41 yıl ve üzeri	3	16,67	4,04		
	Total	200	14,40	2,35		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin evlilik süresine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile farklı sürelerde evli olanların evlilikte uyum düzeyi ölçeği alt boyutları aynı seviyededir.

5.16. Evlilikte Uyumun Evlilik Türüne Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin evlilik süresine göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 16. Evlilikte uyumun evlilik türüne göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	Akraba	17	55,76	6,48	0,628	0,598
	Görücü Usulü	82	57,66	8,93		
	Aşk	86	58,40	7,91		
	Mantık	15	59,13	6,85		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Akraba	17	25,47	3,39	2,771	0,043*
	Görücü Usulü	82	26,76	4,57		
	Aşk	86	28,16	4,01		
	Mantık	15	26,53	5,17		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Akraba	17	30,94	2,86	0,062	0,041*
	Görücü Usulü	82	31,35	4,18		
	Aşk	86	31,24	3,61		
	Mantık	15	33,13	3,87		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Akraba	17	28,12	2,64	0,865	0,460
	Görücü Usulü	82	28,33	3,57		
	Aşk	86	27,99	3,65		
	Mantık	15	29,53	2,61		
	Total	200	28,26	3,48		

* $p<0,05$

Evlilikte uyumun evlilik türüne göre değişim incelendiğinde evlilikte iletişim ve evlilikte empati alt boyutlarının evlilik türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p<0,05$), diğer alt boyutlar anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Aşk

ve mantık evliliği yapanların evlilikte iletişim düzeyi akraba ve görücü usulü evlilik yapanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Mantık evliliği yapanların akraba, görücü usulü ve aşk evliliği yapanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.17. Pandemi Sonrası Evlilikte Uyumun Evlilik Türüne Göre Değişimi

Pandemi sonrası evlilikte uyum ölçeğinin evlilik süresine göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 17. Pandemi sonrası evlilikte uyumun evlilik türüne göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Akraba	17	41,24	3,47	1,104	0,349
	Görücü Usulü	82	41,60	5,30		
	Aşk	86	42,83	4,79		
	Mantık	15	42,33	4,32		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Akraba	17	24,47	3,20	3,441	0,018*
	Görücü Usulü	82	26,55	4,94		
	Aşk	86	27,74	4,21		
	Mantık	15	25,13	5,62		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Akraba	17	28,12	3,04	2,028	0,111
	Görücü Usulü	82	29,91	4,10		
	Aşk	86	30,28	3,80		
	Mantık	15	28,53	4,29		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Akraba	17	14,00	1,73	1,565	0,199
	Görücü Usulü	82	14,40	2,03		
	Aşk	86	14,66	2,80		
	Mantık	15	13,33	1,40		
	Total	200	14,40	2,35		

*p<0,05

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte iletişim alt boyutunun evlilik süresine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p < 0,05$) diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte iletişim alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; aşk evliliği yapanların evlilikte iletişim düzeyi akraba evliliği yapanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.18. Evlilikte Uyumun Çocuk Sayısına Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin çocuk sayısına göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 18. Evlilikte uyumun çocuk sayısına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum	Yok	19	61,37	8,07	1,300	0,276
	Tek çocuk	39	57,77	7,18		
	2 çocuk	79	57,71	7,96		
	3 veya daha fazla	63	57,25	8,90		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Yok	19	28,42	5,03	0,543	0,654
	Tek çocuk	39	27,23	4,72		
	2 çocuk	79	27,01	4,05		
	3 veya daha fazla	63	27,16	4,32		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Yok	19	31,79	4,38	0,498	0,684
	Tek çocuk	39	31,54	3,17		
	2 çocuk	79	31,34	3,63		
	3 veya daha fazla	63	30,81	4,19		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Yok	19	28,89	2,96	1,554	0,202
	Tek çocuk	39	27,64	4,00		
	2 çocuk	79	27,91	3,47		
	3 veya daha fazla	63	28,87	3,23		
	Total	200	28,26	3,48		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte uyum ölçeği çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Diğer bir ifade ile çocuğu

olmayanlar ile farklı sayıda çocuğu olanların evlilikte uyum ölçeği alt boyutları düzeyleri aynı seviyededir.

5.19. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Çocuk Sayısına Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin çocuk sayısına göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 19. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun çocuk sayısına göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>F</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum (P.S)	Yok	19	44,58	4,65	2,750	0,044*
	Tek çocuk	39	42,59	3,85		
	2 çocuk	79	42,20	4,78		
	3 veya daha fazla	63	41,08	5,44		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Yok	19	27,79	4,80	0,344	0,794
	Tek çocuk	39	26,74	5,11		
Evlilikte Empati (P.S)	2 çocuk	79	26,58	3,98	0,530	0,662
	3 veya daha fazla	63	26,75	5,15		
	Total	200	26,78	4,65		
	Yok	19	29,95	3,91		
	Tek çocuk	39	30,44	3,61		
	2 çocuk	79	29,78	3,72		
	3 veya daha fazla	63	29,43	4,43		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Yok	19	13,89	2,16	1,571	0,198
	Tek çocuk	39	15,08	2,91		
	2 çocuk	79	14,20	1,88		
	3 veya daha fazla	63	14,38	2,51		
	Total	200	14,40	2,35		

* $p < 0,05$

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; evlilikte doyum ölçeğinin çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p < 0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren evlilikte doyum alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre; çocuğu olmayanların evlilikte doyum düzeyi tek çocuğu, iki çocuğu ve 3 veya daha fazla çocuğu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.20. Evlilikte Uyumun Aile Türüne Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin aile türüne göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 20. Evlilikte uyumun aile türüne göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum	Çekirdek aile	139	57,65	8,33	0,52 6	0,4 69
	Geniş aile	61	58,56	7,78		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Çekirdek aile	139	27,56	4,62	2,58 3	0,1 10
	Geniş aile	61	26,49	3,58		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Çekirdek aile	139	31,28	3,95	0,02 1	0,8 86
	Geniş aile	61	31,20	3,43		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Çekirdek aile	139	28,41	3,67	0,90 7	0,3 42
	Geniş aile	61	27,90	2,98		
	Total	200	28,26	3,48		

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre evlilikte uyum ölçeği alt boyutları aile türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p > 0,05$). Diğer bir ifade ile çekirdek ve geniş aileye sahip olanların evlilikte uyum ölçeği düzeyleri aynı seviyededir.

5.21. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Aile Türüne Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin aile türüne göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 21. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun aile türüne göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum (P.S)	Çekirdek aile	139	42,26	5,08	0,226	0,635
	Geniş aile	61	41,90	4,45		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Çekirdek aile	139	27,05	4,96	1,542	0,216
	Geniş aile	61	26,16	3,83		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Çekirdek aile	139	29,95	4,10	0,531	0,467
	Geniş aile	61	29,51	3,56		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Çekirdek aile	139	14,45	2,48	0,174	0,677
	Geniş aile	61	14,30	2,04		
	Total	200	14,40	2,35		

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; evlilikte uyum ölçeği alt boyutlarının aile türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile geniş aile ve çekirdek aileye sahip olanların evlilikte uyum ölçeği alt boyutları aynı düzeydedir.

5.22. Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Çalışma Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin pandemi döneminde çalışma durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 22. Evlilikte uyumun pandemi dönemindeki çalışma durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum	Ev dışında çalışıyordum	74	58,70	6,89	1,068	0,303
	Sürekli evdeydim	126	57,47	8,81		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Ev dışında çalışıyordum	74	26,47	3,62	3,654	0,047*
	Sürekli evdeydim	126	28,68	4,68		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Ev dışında çalışıyordum	74	30,74	3,75	2,150	0,144
	Sürekli evdeydim	126	31,56	3,80		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Ev dışında çalışıyordum	74	28,11	3,14	0,209	0,648
	Sürekli evdeydim	126	28,34	3,67		
	Total	200	28,26	3,48		

* $p < 0,05$

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; evlilikte iletişim alt boyutunun pandemi süresinde çalışma şekline göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p < 0,05$), diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Pandemi döneminde sürekli evde çalışanların evlilikte iletişim düzeyi ev dışında çalışanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.23. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Çalışma Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin pandemi döneminde çalışma durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 23. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun pandemi dönemindeki çalışma durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum (P.S)	Ev dışında çalışıyordum	74	41,99	4,04	0,131	0,718
	Sürekli evdeydim	126	42,25	5,34		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Ev dışında çalışıyordum	74	25,74	3,81	5,975	0,015*
	Sürekli evdeydim	126	27,39	5,00		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Ev dışında çalışıyordum	74	29,47	3,40	0,885	0,348
	Sürekli evdeydim	126	30,02	4,23		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Ev dışında çalışıyordum	74	14,31	2,07	0,168	0,682
	Sürekli evdeydim	126	14,45	2,51		
	Total	200	14,40	2,35		

* $p < 0,05$

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; evlilikte iletişim alt boyutunun pandemi döneminde evden çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p < 0,05$). Sürekli evden çalışanların evlilikte iletişim düzeyi ev dışında çalışanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

5.24. Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Eş Çalışma Durumuna Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin pandemi döneminde eş çalışma durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 24. Evlilikte uyumun pandemi dönemindeki eş çalışma durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum	Ev dışında çalışıyordu	89	57,01	8,93	2,023	0,156
	Sürekli evdeydi	111	58,66	7,44		
	Total	200	57,93	8,16		
Evlilikte İletişim	Ev dışında çalışıyordu	89	27,36	4,42	0,131	0,718
	Sürekli evdeydi	111	27,14	4,31		
	Total	200	27,24	4,35		
Evlilikte Empati	Ev dışında çalışıyordu	89	31,39	3,87	0,212	0,646
	Sürekli evdeydi	111	31,14	3,74		
	Total	200	31,26	3,79		
Kök Ailelerle İlişkiler	Ev dışında çalışıyordu	89	28,66	3,48	2,222	0,138
	Sürekli evdeydi	111	27,93	3,46		
	Total	200	28,26	3,48		

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre; evlilikte uyum ölçeği alt boyutları pandemi süresince eşin çalışma şekline göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile pandemi süresinde eşi sürekli evde olanlar ve ev dışında çalışanların evlilikte uyum ölçeği düzeyleri aynı seviyededir denilebilir.

5.25. Pandemi Sonrasında Evlilikte Uyumun Pandemi Dönemindeki Eş Çalışma Durumuna Göre Değişimi

Pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeğinin pandemi döneminde eş çalışma durumuna göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımsız gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 25. Pandemi sonrasında evlilikte uyumun pandemi dönemindeki eş çalışma durumuna göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	<i>t</i>	<i>p</i>
Evlilikte Doyum (P.S)	Ev dışında çalışıyordu	89	42,09	4,97	0,024	0,877
	Sürekli evdeydi	111	42,20	4,84		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Ev dışında çalışıyordu	89	27,07	4,78	0,610	0,436
	Sürekli evdeydi	111	26,55	4,56		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Ev dışında çalışıyordu	89	30,02	3,97	0,444	0,506
	Sürekli evdeydi	111	29,65	3,93		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Ev dışında çalışıyordu	89	14,43	2,59	0,021	0,885
	Sürekli evdeydi	111	14,38	2,15		
	Total	200	14,40	2,35		

Bağımsız gruplarda t testi sonuçlarına göre evlilikte uyum ölçeği alt boyutları pandemi sonrasında anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile eş pandemi süresince sürekli evde olanlarda ve ev dışında çalışanların evlilikte uyum ölçeği alt boyutları aynı düzeydedir.

5.26. Evlilikte Uyumun Pandemi Döneminin Etkisine Göre Değişimi

Evlilikte uyum ölçeğinin pandemi döneminin etkisine göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 26. Evlilikte uyumun pandemi döneminin etkisine göre değişimi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Evlilikte Doyum (P.S)	Hiç etkilenmedim	47	41,51	5,85	0,501	0,682
	Kaygılı	46	42,26	4,61		
	Depresif	84	42,55	4,42		
	Olumlu etkilendim	23	41,78	5,07		
	Total	200	42,15	4,89		
Evlilikte İletişim (P.S)	Hiç etkilenmedim	47	26,23	5,42	0,772	0,511
	Kaygılı	46	26,33	4,25		
	Depresif	84	27,35	4,27		
	Olumlu etkilendim	23	26,74	5,14		
	Total	200	26,78	4,65		
Evlilikte Empati (P.S)	Hiç etkilenmedim	47	29,66	4,59	0,345	0,793
	Kaygılı	46	29,93	3,22		
	Depresif	84	30,02	3,67		
	Olumlu etkilendim	23	29,13	4,85		
	Total	200	29,82	3,94		
Kök Ailelerle İlişkiler (P.S)	Hiç etkilenmedim	47	13,96	2,60	0,828	0,480
	Kaygılı	46	14,46	2,38		
	Depresif	84	14,51	2,15		
	Olumlu etkilendim	23	14,78	2,50		
	Total	200	14,40	2,35		

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeği alt boyutları pandemi döneminin etkisine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile pandemi döneminden farklı şekilde etkilenenlerin pandemi sonrasında evlilikte uyum ölçeği alt boyutları aynı düzeydedir.

5.27. Evlilik Uyum Ölçeğinin Pandemi Öncesi ve Pandemi Sonrası Karşılaştırması

Evlilik uyum ölçeğinin pandemi öncesi ve pandemi sonrası ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı bağımlı gruplarda t testi ile incelenmiştir.

Tablo 27. Evlilik uyum ölçeğinin pandemi öncesi ve pandemi sonrası karşılaştırması

	N	Pandemi Öncesi		Pandemi Sonrası		<i>p</i>
		Ort	ss	Ort	ss	
Evlilikte Doyum	200	50,04	7,72	42,15	4,89	0,000*
Evlilikte İletişim	200	27,24	4,35	26,78	4,65	0,010*
Evlilikte Empati	200	30,26	3,79	29,82	3,94	0,024*
Kök Ailelerle İlişkiler	200	23,26	3,48	14,40	2,35	0,000*

* $p < 0,05$

Bağımlı gruplarda t testi sonuçlarına göre evlilikte uyum ölçeği alt boyutlarının tamamı pandemi öncesinde ve pandemi sonrasında anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Evlilikte doyum, evlilikte iletişim, evlilikte empati ve kök ailelerle ilişkiler pandemi sonrasında anlamlı derecede düşüş göstermiştir.

6. TARTIŞMA

Bu çalışma 78 erkek ve 122 kadın olmak üzere 200 kişi ile yapılmıştır. Çalışmada evli bireylerin COVID-19 pandemi döneminin ilişkilerine etkisi üzerinde durulmuştur. Bulgular kısmında; cinsiyet, yaş, evlilik yaşı, eğitim durumu, aile türü, gelir durumu, evlilik süresi, evlilik türü, çalışıp çalışmama durumu, çocuk sayısı gibi değişkenlerin evlilik uyum seviyelerine olan etkisi incelenerek eşlerin ilişkilerine etkisi incelenmiştir.

Araştırmada evlilik yaşı 31 yaş ve üstü olan eşlerin, 20-30 yaş arası olan eşlerin evlilik uyum düzeyleri daha yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle pandemi öncesi 31 yaş ve üstü eşlerde evlilik uyumunun alt boyutu olan empati boyutunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Fakat pandemi sonrasında empati alt boyutunun 20'li yaşlarda da yükseldiği görülmüştür. Şener ve Terzioğlu (2008)'nin çalışması da bu bulgulara zıt düşecek niteliktedir. 35 yaş ve üzeri gerçekleşen evliliklerde eşlerin evliliklerindeki uyum puanlarında azalma görülmüş, erken yaşlarda gerçekleşen evliliklerde görülen aksine, eşlerin karakterinin ve kişilik yapısının olgunlaşmış ve değişmesi zor bir yapı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmeyen bulgulara ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır. Eğitim, evlilik uyumu etkileyecek gibi görünen bir değişkendir. Araştırmada pandemi öncesinde bireyin eğitim durumu ve eşlerin eğitim durumları bakımından evlilik uyumları baz alındığında, farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin evlilik uyum düzeyleri aynı olduğu görülmüştür. Pandemi sonrasında eşlerin eğitim durumları açısından evlilik uyumları baz alındığında ise evlilik uyum alt boyutu olan evlilikte doyum ölçeği anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Eğitim seviyesi arttıkça evlilikte doyum düzeyinde artış görülmektedir. Bildirici (2014)'nin çalışmasında eşlerin eğitim seviyesi yükseldikçe psikolojik dayanıklılık ve evlilik uyum düzeyi artmıştır. Eşlerin eğitim seviyelerinin yüksek olması, iletişim sorunlarını en aza indirgeyerek aralarındaki ilişki üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmaktadır.

Araştırmada pandemi öncesinde gelir durumuna göre evlilik uyum ölçeğinin alt boyutu olan empati alt boyutu gelir düzeyi yüksek, orta ve düşük gruplar arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik refah düzeyi arttıkça evlilik uyumunda empatinin de yükseldiğini söylemek mümkündür. Araştırmada pandemi sonrasında gelir durumuna göre evlilik uyum ölçeğinin alt boyutu olan, iletişimde gelir düzeyi farklılık olduğu

görülmüştür. Ekonomik refah düzeyi arttıkça evlilikte uyumda empatiye ek olarak iletişimde yükseldiği söylemek mümkündür. Sosyoekonomik düzeyin artış ve azalmasıyla bağlantısını inceleyen araştırmalarla bu araştırmanın elde ettiği bulgular, tutarlı görülmektedir. Yu ve Chen (2016) yaptığı araştırmada, evlilikte gelir seviyesiyle mutluluk arasında bir bağlantı olduğunu; düşük gelir seviyesinin olumsuz duygularla bir ilişkisi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Şener ve Terzioğlu (2008)'in belli demografik ve sosyo-ekonomik değişkenler ile eşlerin evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi araştırıp inceledikleri çalışmada ailenin mevcut toplam gelirinin yükseldikçe evlilikteki uyumun da değiştiği ve arttığını tespit etmişlerdir. Kinnunen ve Feldt (2004)'in evlilik uyumu ve ekonomik düzeyin arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, düşük ekonomik şartlarda yaşayan eşlerin daha fazla psikolojik problemleri ve eşler arasında sıkıntıları meydana geldiği tespit edilmiş ve bu nedenle evlilik uyumunun da olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür.

Bu araştırmada aşk ve mantık evliliği yapanların görücü usulü evlilik yapanlara oranla daha yüksek düzeyde evlilik uyumu gösterdikleri görülmüştür. Pandemi öncesi ve sonrası evlilik uyumunda iletişim ve empati alt boyutları daha yüksek olduğu görülmüştür. Pandemi öncesi ve sonrası evlilik uyumunda aşk evliliği yapan çiftlerin iletişim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Güngör (2007) görücü usulü şeklinde evlenen kişilerin daha sık tartıştığı, çatışmaya maruz kaldıklarını belirtmiştir. Çiftlerin birbirini yeterince tanımaması, evlilikten beklentisi ve düşünceleri aralarında empati eksikliği ve iletişim kopukluğuna yol açarak evlilik uyum düzeylerinin azalttığını belirtmiştir.

Pandemi etkisi ile değişen ilişki durumlarından biri de evlilik süresi ile evlilik uyum düzeyidir. Pandemi öncesi evlilik süresi 1-15 yıl arası olanlar 16 yıl ve daha uzun süre evli olan çiftlere göre daha düşük düzeyde evlilik uyumu puanı almışlardır. Pandemi sonrası ise evlilik süresi değişse de evlilik uyum düzeyleri birbirine yakın sonuç vermiştir. Şener ve Terzioğlu (2008), 21 ve daha uzun yıllar evli olan eşlerin evlilik uyumunda artış olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebi yıllarca beraber düzen kurlmaları, olgunlaşmış ve alışılmış bir hayat şekline ulaşmış olmaları, azalmış olan çocuk sorumluluğu, hayat tecrübeleriyle birlikte edinilen pozitif iletişim yöntemleri ve eşlerin ortak birçok ilgi alanlarının olmasından kaynaklanması muhtemeldir. Fakat yapılan bu araştırma ile pandemi öncesi evlilik uyum düzeyi uyuşurken pandemi sonrası değişen

hayat koşulları ile evlilik süresi az da olsa evlilik uyumlarında artış meydana gelmiştir. Darcy, Davila & Beck (2005)'in yaptığı araştırmada ise katılım sağlayan kişilerin evli kalma süresine göre bir yıldan az evli olanların depresyon ve anksiyete düzeyleri yüksek, evlilik süresi kısa ve bir yıldan az olan evli kişilerin de evlilik uyum seviyesi yüksek bulunmuştur. Elde edilen bulgu ve sonuçların, bir ve bir yıldan kısa süredir evli olan kişilerin evlilik yaşamlarının başlama zamanı pandemi sürecine denk gelerek bir stres durumu ortaya çıkarmasından dolayı anksiyete ve depresyon düzeyinin arttırdığı düşünölmektedir. Ayrıca evlilik uyum seviyeleri bakımından evlilik uyum seviyelerinin yüksek olduğu görölmektedir. Bu araştırma ile pandemi sonrası evlilik süresinin evlilik uyum düzeyi ile paralel sonuç elde ortaya çıkardığı görölmüştür.

Araştırmada pandemi öncesinde çocuğu olan ve olmayan evlilikler incelendiğinde, evlilik uyum düzeylerinin aynı seviyede olduğu görölmüştür. Pandemi sonrasında çocuk sayısının evlilik uyumunun alt boyutu olan evlilikte doyum boyutu ile anlamlı fark olduğu görölmüştür. Çocuğu olmayanların evlilik uyum seviyesi tek çocuğu, iki ve daha fazla çocuğu olanlardan da yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ünver ve Güloğlu (2021)'nin COVID-19 pandemi sürecinde eşlerin depresyon, stres ve anksiyetesini inceledikleri araştırma sonuçlarına göre; depresyon, anksiyete ve stres seviyesi evlilik uyumunu etkilediği ancak çocuk sahibi ve çocuk sayısına göre değişim göstermediği görölmüştür. Kublay (2013)'in araştırmasında evlilik uyum seviye puan ortalamalarının çocuk sahibi olup olmama durumuna göre karşılaştırıldığında çocuk sahibi olmayanların puan ortalamalarının daha fazla olduğu ve gruplar arasında oluşan farkın istatistiksel şekilde incelenerek anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmada, elde edilen bu sonuç ile benzerlik göstermemektedir.

COVID-19'un sonuçlarının yalnızca fiziksel sağlıkla sınırlı kalmadığı, pandeminin bireyin psikolojik veya ruhsal sağlık konusunda etkilerinin fazla olduğu gözlemlenen ve kabul gören bir durum hali oluşturmuştur (Wu, ve diğerleri, 2009). Araştırmada evli bireylerin pandemi döneminden psikolojik olarak olumlu ve olumsuz etkilenenler de vardır. Pandemi den psikolojik olarak olumlu etkilenenlerin evlilik iletişim düzeyi yüksek olduğu, hiç etkilenmeyenlerin de evlilikte empati düzeyinin yüksek olduğu görölmüştür. Ünver ve Güloğlu (2021)'nin COVID-19 pandemi döneminde eşlerde depresyon, anksiyete ve stresi inceledikleri çalışmada 416 evli katılımcı dâhil olmuştur. Pandemi sebebiyle geliri azalanların depresyon düzeyinde artış bulunurken, kronik

hastalığa sahip bireylerin stres ve anksiyete düzeyleri yüksek çıkmıştır. Pandemi sürecinde evli katılımcıların %16,8'inde depresyon, %15,9'unda anksiyete ve %17.8'inde stres meydana geldiği görülmüştür.

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın Sonuçları

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda,

- Araştırmaya 200 kişi katılmıştır.
- Araştırmada evlilik uyumu pandemi öncesi ve sonrası cinsiyete göre değerlendirildiğinde evlilikte iletişimde anlamlı fark bulunmuştur. Kadınların erkeklere göre evlilik iletişim düzeyi anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmada evlilik uyumu pandemi öncesi yaşa göre değerlendirildiğinde evlilik doyum ve empati düzeyi arasında anlamlı fark bulunmuştur. 41 yaş ve üstü bireylerde evlilikte doyum ve empati düzeyi diğer yaş gruplarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmada evlilik uyumu pandemi sonrası yaşa göre değerlendirildiğinde evlilik iletişiminde anlamlı fark bulunmuştur. 23-30 yaş arası bireylerde evlilikte iletişim diğer yaş gruplarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Evlilik uyumu pandemi öncesi evlilik yaşında göre değerlendirildiğinde evlilik iletişiminde anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Evlilikte iletişim düzeyi 31-41 yaş aralığında evlenen bireylerin 20-30 yaş aralığında evlenen bireylerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Evlilik uyumu pandemi sonrası farklı evlilik yaşlarına göre değerlendirildiğinde, evlenenlerin evlilik uyum düzeyi aynı seviyede olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırmada evlilik uyumunun, pandemi öncesinde eğitim durumuna göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
- Evlilik uyumu pandemi sonrası eğitim durumuna göre ise farklılık gösterdiği görülmüştür. Orta okul ve lise mezunu olan bireylerin evlilikte iletişim ve empati düzeylerinin lisans ve lisansüstü mezunu olan bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Evlilik uyumunun pandemi öncesinde eş eğitim durumuna göre farklılık göstermediği evlilik alt boyutlarının aynı düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

- Pandemi sonrasında evlilik uyumunun eş eğitim durumuna göre evlilikte doyum da farklılık gösterdiği bulunmuştur. Lisans ve lisans üstü eğitim düzeyine sahip kişilerin evlilik doyum seviyesi ortaokul ve lise mezunu olan eşlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi öncesi evlilik uyumu, gelir durumuna göre farklılık göstermiştir. Gelir durumu düşükçe evlilik uyumu empati düzeyi düştüğü tespit edilmiştir.
- Pandemi sonrası evlilik uyumu, gelir düzeyi yükseldikçe iletişim ve empati düzeyi yüksek, gelir düzeyi düştükçe iletişim ve empati düzeyi düştüğü tespit edilmiştir.
- Pandemi öncesinde evlilik süresi 16 ve üstü yıl evli olanlar 1-15 yıl arası evli olanlardan evlilik uyumunun daha yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle evlilikte doyum, iletişim ve empati düzeylerinde yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi sonrası evlilik süreleri farklı olanların evlilik uyum düzeylerinde fark olmadığı tespit edilmiştir.
- Pandemi öncesinde evlilik türüne göre incelendiğinde görücü usulü evlenenlerin aşk ve mantık evliliği yapanlara göre daha düşük evlilik uyum düzeyi gösterdikleri görülmüştür. Aşk ve mantık evliliği yapan eşlerin evlilikte iletişim düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi sonrası evlilik türüne göre evlilik uyumu pandemi öncesiyle aynı sonuç verdiği görülmüştür. Aşk ve mantık evliliği yapanların iletişim düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi öncesinde çocuğu olan ve olmayan ile çocuk sayısına göre evlilik uyum düzeylerinin aynı seviyede olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi sonrasında çocuk sayısının evlilik uyum düzeyinde anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Çocuğu olmayanların evlilik doyum düzeyi tek çocuğu, iki ve daha fazla çocuğu olanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Pandemi öncesinde ve sonrasında evlilik uyumu düzeyleri aile türüne göre yani çekirdek aile veya geniş aile olmaya göre farklılık göstermemiştir.
- COVID-19 pandemi sürecinde bireylerin çalışma durumuna göre evlilik uyumunun evde çalışanların iletişim düzeyi, ev dışında çalışanlara oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

- COVID-19 pandemi sürecinde eşin çalışma durumuna göre evlilik uyumunun evde çalışanlar ile ev dışı çalışanlarda bir farklılaşma görülmemiştir. Bunun nedeni katılımcı sayısında kadın katılımcıların kısmen fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.
- COVID-19 pandemisinin psikolojik etkisine göre evlilik uyumunda anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür. Pandemi sürecinden olumlu etkilenen bireylerin evlilik iletişim düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Pandemi sürecinden hiç etkilenmeyenlerin de empati düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Evlilik uyum ölçeğinin pandemi öncesi ve sonrası kıyaslandığında evlilik uyumunun farklılıklar gösterdiği, evlilikte doyum, iletişim, empati ve kök aile ilişkilerinde pandemi sonrası ilişkilerde anlamlı derecede düşüş gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle COVID-19 pandemisi eşlerin aralarındaki ilişkiyi genel anlamda olumsuz etkilemiştir.

Araştırmanın Önerileri

- Bu araştırmanın sonuçları sadece COVID-19 pandemi sürecinde Konya ilindeki evli bireylerin evlilik uyumu incelenerek COVID-19 pandemi sürecinin eşler arasında ilişkisine etkilerini sunmaktadır. İleride yapılacak olan araştırmalarda örneklem grubuna Türkiye'nin diğer illerinden katılımcıların dahil edilmesi, bölgesel ve kültürel farklılıkların değişiminin incelenmesi konusunda da verimli sonuçlar oluşturacağı düşünülmektedir.
- Türkiye'de COVID-19 pandemi döneminde evlilik ve eşler arasındaki ilişkiyi ele alan çalışma sayısı az ve yetersiz kalmaktadır. Literatürün zenginleştirilmesi, yapılan çalışmaların artırılması bu konu üzerinde daha kapsamlı bilgiler elde edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.
- Pandeminin evlilikler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini anlamak için, olağanüstü bir durumun etkisini bir bütün olarak aile ve eş düzeyinde araştırmak gerekmektedir. COVID-19 pandemi sürecinde ve sonrasında eşlerin psikososyal destekle aile danışmanları ve çift terapisi gibi hizmetlerin erişiminin sağlanması ve bu hizmetin ülkemiz genelinde değerlendirilmesine ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak çalışmalar ve projeler oluşturmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Pandemi sürecinde belediyeler, dernekler ve sivil toplum kuruluşların eş ve aile farkındalığını artması amacıyla aile merkezli uygulamalar ve eğitimler verilebilir, çalışmalar düzenlenebilir.
- Evlilikleri etkileyecek pandemi gibi olağanüstü krizler meydana geldiğinde neler ile karşılaşacaklarının farkındalığını sağlamak için bireylerin evliliklerinin öncesinden başlayarak; evlilik süreçlerinde birbirlerine anlayışlı olmak, birbirlerini desteklemek, iletişimlerini artırmak ve ilişkilerini kontrol edebilmeleri, aralarındaki bağları zedeleden, bilakis güçlendirerek devam edebilmeleri adına aile danışmalarının ve psikologların iş yerlerinde ve okullarda seminerler ve etkinlikler yapmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akkaş, S. Ç. (2014). *Gebelik Döneminde Eşler Arası Uyum*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Alfawaz, H. A., Wani, K., Alhumaj, A. A., Aldisi, D., Ansari, M. G., Yakout, S. M., . . . Al-Daghri, N. M. (2021, Ocak). Psychological well-being during COVID-19 lockdown: Insights from a Saudi State University's Academic Community. *Journal of King Saud University-Science*, 33(1). doi.org/10.1016/j.jksus.2020.101262 adresinden alındı
- Altın, Z. (2020, Temmuz 10). COVID-19 Pandemisinde Yaşlılar. *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*(30), s. 49-57.
- Aşkın, R., Bozkurt, Y., & Zeybek, Z. (2020). COVID-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(37 COVID-19 Özel Sayı), s. 304-318. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1166182> adresinden alındı
- Banerjeehttps, D., & Rai, M. (2020, september). Social isolation in COVID-19: The impact of loneliness. *Int J Soc Psychiatry*, 66(6), s. 525–527.
- Bildirici, F. (2014). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Aile Yükü İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki*. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bjorkdhal, K., & Carlsen, B. (2019). Pandemics, Publics, and PoliticStaging. (s. 1-9). *Responses to Public Health Crises*.
- Boran, F. (2003). *Aşk ve Evlilik*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Buluş, M., & Bağcı, B. (2016). Evlilik Doyumu: Aile Yılmazlığı ve Etkili İletişim Becerilerinin Rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(40), s. 136-152.
- Canel, A. N. (2007). Ailede Problem Çözme, Evlilik Doyumu ve Örnek Bir Grup Çalışmasının Sınanması. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. İstanbul.

- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., & Zheng, J. (2020, Mayıs). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry Research*, 287(112934). <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934> adresinden alındı
- Choi, E., Hung Hui, B., & Fai Wan, E. (2020). Depression and Anxiety in Hong Kong during COVID-19. *Int J Environ Res Public Heal*, 17(10). doi:10.3390/ijerph17103740
- Cüceloğlu, D. (2017). *Evlenden önce*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çelik, E. (2015). Evlilik Uyumu. A. Akın, & E. Çelik içinde, *Psikolojide Güncel Kavramlar 3 Aile-Evlilik* (s. 1-20). Ankara: Nobel Yayın.
- Çetin, D., & Aral, N. (2022, Şubat 11). Türkiye’de COVID-19 Pandemi Sürecinin Aile İçi İletişime Etkisi. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(2), s. 80-90.
- Darcy, K., Davila, J., & Beck, J. (2005). Is Social Anxiety Associated With Both Interpersonal Avoidance and Interpersonal Dependence? *Cognitive Therapy and Research*(29), s. 171–186.
- Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Demirezen, R. D. (2016). *Gebelikte Annelik Rolü ve Gebeliğin Kabulünün Evlilik Uyumuna Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Dünya Sağlık Örgütü*. (2022, 12 29). <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> adresinden alındı
- Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., & Alpkan, R. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam Dergisi*, 1(18), s. 39*47.
- Erdoğan, S. (2007). *Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki*. Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Ankara.

- Geçioğlu, A. R. (2019). Evliliğin Niteliği Üzerine Geliştirilen Kavramların Ortaya Çıkardığı Anlam Karmaşası Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies-Social Sciences*(5), s. 2179-2202.
- Güngör, H. C. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gürel, S. (2020). *COVID-19 Salđını Sürecinde Televizyonda ve Sosyal Medyada Yayınlanan Gıda Reklamlarının Sağlık Eğitimi Alan Öğrencilerin Besin Seçimi Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Holmes , E., O'Connor, R., Perry, V., Tracey, I., Wessely, S., Arseneault, L., . . . Bullmore , E. (2020). Multidisciplinary research priorities for the COVID-19 pandemic: A call for action for mental health science. *Lancet Psychiatry*, 6(7), s. 547-560. doi:10.1016/S2215-0366(20)30168-1
- İlericiler, N. K. (2015). Evlilik Uyumunu Açıklamada Yakın İlişkilerde Bağlanma, Erken Dönem Uyum Bozucu şemalar Ve Psikolojik Travmanın Rolü. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.
- Karagöz, A. (2020). *Salđın Dönemlerinde Tarım ve İstihdamın Durumu: COVID-19 Örneğinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 3-15.
- Kasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kinnunen, U., & Feldt, T. (tarih yok). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34(5), s. 519–532. doi: <https://doi.org/10.1002/ejsp.213>
- Knoster, K., Howard, H. A., Goodboy, A. K., & Dillow, M. R. (2020). Spousal interference and relational turbulence during the COVID-19 pandemic. *Communication Research Reports*, 37(5), s. 254-262. <https://doi.org/10.1080/08824096.2020.1841621> adresinden alındı

- Koçak, Z., & Harmancı, H. (2020, Ekim). COVID-19 pandemi sürecinde ailede ruh sağlığı. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*(5), s. 183-207.
- Kublay, D. (2013). *Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Kublay, D., & Oktan, V. (2015). Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), s. 25-35.
- Lake, M. A. (2020). What We Know So Far: COVID-19 Current Clinical Knowledge and Research. *Clinical Medicine*(20), s. 124-127.
- Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., El-Cabir, A., Losifidis, H., . . . Ağa , R. (2020). The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A Review. *International Journal of Surgery*(78), s. 185–193. doi:10.1016/j.ijssu.2020.04.018
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özüğurlu, K. (2016). *Evlilik Raporu*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., & Gelder, N. (2020, April). Pandemics and Violence Against Women and Children. 528.
- Pietrabissa, G., & Simpson, S. G. (2020, September). *Psychological Consequences Of Social İsolation During COVID-19 Outbreak*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.02201> adresinden alındı
- Rodoplu, A. (2019). *Evli Çiftlerde Evlilik Uyumu ile Cinsel Doyum*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sağlam, E. (2016). Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler: Bağlanma Stilleri ve Aleksitimik Özellikler. *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.

- Sardoğan , M. E., & Karahan, T. (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Programının Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 38(2), s. 89-102.
- Sardoğan, M. E., & Tarhan, T. (2005). Evli Bireylere Yönelik Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın Evli Bireylerin Evlilik Uyum Düzeylerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), s. 89-102.
- Suğur , S., & Cangöz, İ. (2016). Üniversite Yönetiminde Kadınların Eksik Temsili Üzerinde Toplumsal Cinsiyet İlişkilerinin Rolü. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(3), s. 89-115.
- Şafak Öztürk, C., & Arkar, H. (2014). Evli Çiftlerde Evlilik Uyumu ve Cinsel Doyum Arasındaki İlişkiler. *Literatür Sempozyum*, 3, s. 16-24.
- Şeker, M., Özer, A., Tosun, Z., Korkut, C., & Doğrul, M. (2020). Küresel Salgın Değerlendirme Raporu. *TÜBA Raporları* (Cilt 34). içinde Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Şendil, G., & Korkut, Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 28(1), s. 15-34.
- Şener, A. (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. (s. 1-20). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Şener, A., & Terzioğlu , G. (2008). Arkadaşlık İlişkilerinin Evlilik Uyumu Üzerindeki Etkisinin İncelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1, s. 1-15.
- Şener, A., & Terzioğlu, G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve Demografik Değerşkenler İle İletişimin Eşler Arası Uyuma Etkisinin Araştırılması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(13), s. 7-18.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemleri (Malatya Uygulaması)*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2022, 12 29). <https://COVID19.saglik.gov.tr/TR-66300/COVID-19-nedir-.html> adresinden alındı
- Tarhan, N. (2018). *Mutlu Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taylor, S., Landry, C., Paluszek, M., Fergus, T., McKay, D., & Asmundson, G. (2020). COVID stress syndrome: Concept, structure, and correlates. *37(8)*, s. 706-714. doi:10.1002/da.23071
- Tuzcu, A. (2017). *Evli Bireylerde Kişilik Özelliklerinin Evlilik Uyumu Ve Evlilik Doyumu Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk, A., Ak Bingöl, B., & Ak, R. (2020). Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *19*(COVID-19 özel sayı), s. 612-632.
- Ünver, D., & Güloğlu, B. (2021). COVID-19 Pandemisinde Evli Bireylerde Depresyon, Anksiyete Ve Stresin İlişkisel Yılmazlık Bağlamında İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *8(2)*, s. 517-531. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/62195/894022> adresinden alındı
- WHO. (2020, Şubat). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-COVID-19> adresinden alındı
- Wu, P., Fang, Y., Guan, Z., Fan, B., Kong, J., Yao, Z., . . . Hoven, C. (2009). The psychological impact of the SARS epidemic on hospital employees in China: exposure, risk perception, and altruistic acceptance of risk. *Can J Psychiatry*, *54(5)*, s. 302–311. doi:10.1177/070674370905400504
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Çalışan Anne ve Çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yu, Z., & Li, C. (2016). Income and Well-Being: Relative Income and Absolute Income Weaken Negative Emotion, but Only Relative Income Improves Positive Emotion. *Front Psychol*. doi:10.3389/fpsyg.2016.02012